ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 25 oktober 2014

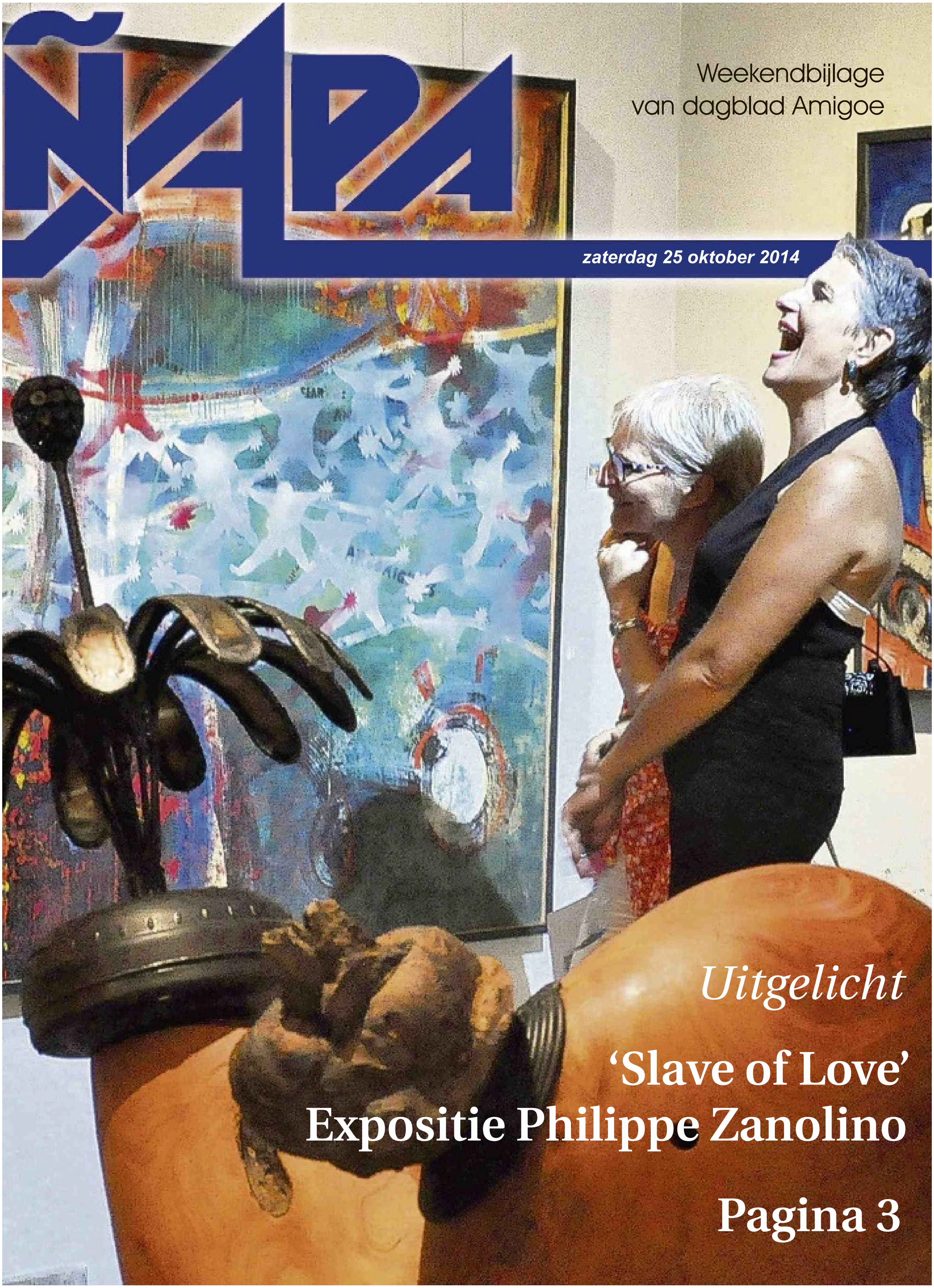

Uitgelicht

‘Slave of Love’
Expositie Philippe Zanolino

Pagina 3

Inhoud

Voorpagina 1

Inhoud 2

Uitgelicht 3

Gezondheid 4 & 5

Eten & drinken 6

Literatuur 7 t/m 9

Reizen 10 & 11

Bekeerde slaven erfden van VOC-baas 12 & 13

Business 14 t/m 18

Puzzels 19

Beroep onder de loep 20

Foto van de week.

In eerste instantie kon Ada Brito-Wederfoort het moois wat ze zag in de omgeving van Jongbloed niet thuis brengen. Maar bij nadere bestudering bleek dat het de cocon van een Monarchvlinder betrof. Deze toekomstige prachtige vlinder zal wel tot de ondersoort megalippe behoren. Deze vlinder trekt niet en woont permanent op de Caribische eilanden.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres
email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000

EINDREDACTEUR Hans Vaders

VORMGEVING Wendela Ataliede, Linda van Eekeres, Oscar Vanegas

Voorpaginafoto: Ken Wong

Aan deze Ñapa werkten mee:

Jeroen Baldwin
Marja Berk
Marius Bremmer
Monique Casimiri
Brede Kristensen
Judice Ledeboer
Joyceline Lovert
Wouter Mol
Milangela Plate
Jan de Ruijter
Otti Thomas
May Voges
Miriam de Windt
Ken Wong

Thuis.

Reünie

Monique Casimiri

Ik zie een oproep tot een reünie voorbij komen op Facebook. Snel kijk ik wie er heengaan, ken ik mensen, ken ik ze goed. Goed genoeg om een avond kletsen mee te vullen? Soms sluit ik aan, soms laat ik hem aan me voorbij gaan. Maar ik word altijd blij als ik het zie. Wat fijn, en wat goed, dat mensen contact houden.

Ik heb een zeer uitgebreide, diverse vriendengroep uit Curaçao. Ik hoorde nooit bij één clubje. Ik fladderde rond. Ik had met iedereen contact en dat vind ik nog steeds heel waardevol. Ik spreek weleens mensen die alleen hun eigen vriendengroepje hebben en niemand meer. Ik krijg het benauwd bij het idee. Het is mij ooit, lang geleden weleens voor de voeten geworpen. Ik had een vriendje, die niet binnen onze vriendengroep hoorde. Van één van deze vrienden kreeg ik te horen dat ik het maar uit moest maken, want hij was niet één van ons. Ik heb het inderdaad uitgemaakt. Met die zogenaamde vriend dan wel te verstaan. Ik heb onze vriendschap in de koelkast gezet en ben voor de relatie gegaan. Ik houd van al die verschillende mensen, met hun meningen en gewoontes.

Eén groepje is speciaal. Met hen zijn we de eerste jaren in Nederland doorgekomen. Samen, met zorg voor elkaar denken we toch nog nette, gelukkige volwassen mensen geworden te zijn. Door de jaren heen zijn we ieder ons eigen weg gegaan, maar we proberen toch minstens één keer per jaar samen te komen.

Vorig jaar moesten we bekennen dat we enkele vrienden in heel 2013 niet gezien hadden. Gedurende 2013 had ik daar geen last van. Toen het uitgesproken was wel. Ik heb ons toen beloofd dat dat niet meer zou gebeuren. We spreken elkaar jaarlijks met Pasen, waar aanhang en kinderen ook welkom zijn. Tijd om echt even bij te kletsen lukt vaak niet. We zijn met teveel mensen en je wilt toch even iedereen spreken, bovendien vragen de kinderen veel aandacht.

We hebben afgesproken dat we elkaar ook een keer moeten zien zonder aanhang en kinderen. Dat lukt soms. Dan gaan we uit eten en kletsen we heerlijk bij. Aan een half woord hebben we genoeg en we hoeven niets uit te leggen aan onze partners over die mensen van vroeger, of over die gebeurtenissen waar we allemaal bij betrokken waren. Ook kunnen we ongegeneerd ons ongenoegen uiten over alles wat we niet fijn vinden van Curaçao. Want wij mogen dat vinden. Als onze partners commentaar hebben op het eiland dan kunnen we dat slecht verdragen. Al hebben ze nog zoveel gelijk, ze krijgen het niet. Alleen omdat ze er niet bij waren toen het anders was.

Door het gefladder heb ik met meerdere groepen mensen reünie-momenten, en de gezamenlijke deler blijft het zich even thuisvoelen bij elkaar. Mijmeren over vroeger, maar zeker ook stilstaan bij het heden en vooruit kijken en dromen over de toekomst. Leren van elkaar. Net als toen. Nette volwassenen zijn we al geworden, nu nog respectabele bejaarden.

Uitgelicht.

Slave of love

Bij Gallery Alma Blou in landhuis Habaai is afgelopen zaterdag de expositie ‘Slave of Love’ van Philippe Zanolino geopend. Het gaat om onbekend werk dat Zanolino in de jaren 90 maakte, maar dat nog nooit tentoongesteld is. Behalve schilderijen zijn er ook beeldhouwwerken te zien. Zijn zoon Giovanni Zanolino - die de tentoonstelling opende - exposeert ook een aantal van zijn computerkunstwerken. Slave of love valt te bezichtigen tot 10 november.

Foto's: **Ken Wong**

Medisch.

Vragen over... chikungunya

Sinds enkele maanden is er een voor ons nieuwe ziekte uitgebroken. Alhoewel het in de wereld al een lang bestaande ziekte is, die voorheen vooral in Afrika en rond de Indische oceaan in Azië voorkwam, is deze recent ook op de eilanden in het Caribisch gebied en ook op Curaçao uitgebroken.

Het gebied breidt zich steeds verder uit (zie kaartje).

Wat is chikungunya?

Chikungunya-koorts is een virale infectieziekte die wordt verspreid door de beet van geïnfecteerde muggen. De ziekte lijkt op knokkelkoorts (dengue), en wordt verspreid door dezelfde mug Aedes (de A. aegypti en A. albopictus), die hoofdzakelijk overdag steekt en dan vooral in de ochtend en in de namiddag tot voor zonsondergang. De incubatieperiode varieert van 4 tot 7 dagen. De ziekte wordt gekenmerkt door ernstige, soms hardnekkige gewrichtspijn (artritis), alsmede koorts en huiduitslag. De ziekte is zelden levensbedreigend. Toch, door de grote schaal waarop de ziekte is uitgebroken veroorzaakt deze een aanzienlijke morbiditeit (= frequentie van de ziekte in een totale populatie) en forse economische schade door ziekteverzuim.

Een van de symptomen kan uitslag zijn.

Het meest waarschijnlijke reservoir voor het chikungunya-virus zijn apen. Muggen raken besmet doordat zij zich voeden op deze dieren en de besmette mug brengt de ziekte over naar de mens door te steken. Maar ook als de mug besmette mensen steekt kan hij besmet raken door het virus en het weer doorgeven aan andere mensen. Het virus kan niet van mens op mens overgedragen worden.

Wat zijn de symptomen?

De symptomen van chikungunya komen grotendeels overeen met de symptomen van dengue. De symptomen zijn:
- Plotseling hoge koorts (hoewel ik veel patiënten zie die dit niet aangeven);
- Pijnlijke, gezwollen gewrichten (vaak in handen, voeten en enkels);
- Huiduitslag (in ongeveer de helft van de gevallen);
- Hoofdpijn.

De koorts gaat na een paar dagen tot een week over. De pijn in de gewrichten kan langer aanhouden. Na ongeveer tien dagen voelen de meeste patiënten zich beter. Er kan echter bij een deel van de patiënten een terugval optreden. De symptomen van chikungunya kunnen in dat geval langere tijd aanhouden. Er wordt gesproken over periodes tot 3 jaar. Daar de ziekte voor ons nog nieuw is, hebben we hier nog geen ervaring genoeg om te kunnen zeggen hoe het op Curaçao verloopt.
Naast de pijn in de gewrichten treden er vaak symptomen op als vermoeidheid, zwakte en lusteloosheid. Dit kan maanden tot zelfs jaren duren. Vooral ouderen lopen het risico om langdurig last te houden van de symptomen (vooral de reumatische klachten) als gevolg van chikungunya.

Chikungunya is zelden dodelijk. Een aantal groepen binnen de samenleving heeft een risico op een ernstiger verloop: mensen met een verminderde weerstand (bijvoorbeeld jonge kinderen, ouderen en mensen die lijden aan een chronische ziekte zoals diabetes of hartklachten) en baby's die worden geboren uit moeders die met het virus zijn besmet.

Behandeling?

Er is geen specifieke behandeling voor de ziekte, waardoor de behandeling louter bestaat uit symptomatische behandeling: ontstekingsremmers en pijnstillers.

Er is voorlopig nog geen vaccin beschikbaar tegen chikungunya. Preventie is volledig gericht op het voorkomen van muggenbeten en eliminatie van muggenbroedplaatsen. De mug broedt graag in waterreservoirs zoals oude autobanden, emmers, blikken, vaten, bloempotten en oude olievaten. Deze zaken worden aangetroffen op plaatsen waar mensen wonen. Verwijder deze zaken uit de leefomgeving en zorg dat er nergens een restje water in achter kan blijven na een regenbui. De mug wordt aangetrokken door bedrijvigheid, vocht, warmte en kooldioxide.

In het donkergroen de gebieden waar chikungunya momenteel voorkomt.

Preventie

Neem de volgende maatregelen in acht ter voorkoming van muggenbeten:

- draag kledij die de ledematen bedekt;
- gebruik overdag insectenwerende middelen;
- gebruik muskietennetten ter bescherming van baby's, kinderen, ouderen en anderen, die overdag rusten;
- de effectiviteit van deze netten kan worden verbeterd door ze te impregneren;
- breng horren aan voor deuren en ramen.

Dr. W.W. Mol is huisarts te Curaçao

Mens & Psyche.

Gezond omgaan met sociale media

Socialbesitas, fear of missing out (FOMO), phantom vibration syndrome. Het is geen Chinees wat u leest, het zijn de vele nieuwe termen en verschijnselen die alle te maken hebben met (verslaving aan) sociale media.

Tekst: **Milangela Plate**

In onze huidige samenleving speelt social media een belangrijke rol; denk aan Facebook, YouTube, Instagram en in zakelijke sferen Twitter en Linkedin. Social media is de verzamelnaam voor alle websites waarbij gebruikers (en niet een redactie) zelf informatie met elkaar delen. Dit gaat op een gebruiksvriendelijke en vaak leuke wijze. Deze 'informatie' komt in de vorm van tekst (nieuws en artikelen), beeld (fotografie en video) en zelfs geluid (podcasts en muziek). Daarbij geeft het woord 'social' aan, dat het plaatsen van informatie alleen niet genoeg is. Op deze social websites vindt interactie plaats: de gebruikers reageren op elkaar en communiceren met elkaar.

Social media sluit goed aan bij de interesses van jongeren en dan vooral pubers, omdat zij erg gefocust zijn op hun leeftijdsgenoten. Social media stelt jongeren in staat elke dag én elk uur met elkaar in contact te zijn, elkaar te volgen en elkaar het gevoel te geven erbij te horen.

Beloning

Social media stelt jongeren niet alleen in staat om contact te leggen en te onderhouden met hun vrienden en klasgenoten, maar stimuleert jongeren ook om actief contact te blijven maken. Het stimuleren van interactie gebeurt met behulp van een soort beloningssysteem, zoals een 'Like'. Het voelt immers goed om iets (bericht of foto) te plaatsen ofwel te 'posten' en vervolgens bevestiging of erkenning te ontvangen. Jongeren gaan zo steeds intensiever gebruik maken van Facebook en Twitter en sturen tot wel 400 whatsapp berichtjes per dag.

Altijd en overal bereikbaar zijn op sociale media wordt door verslavingsdeskundige Herm Kisjes en journaliste Mayke Calis 'Socialbesitas' genoemd, wat tevens de titel is van een boek dat zij hebben gepubliceerd.

Social media brengt ons veel goeds, maar er zit ook een keerzijde aan. De voordelen van social media zijn gemakkelijk op te noemen en zijn deels al beschreven. Het is een grote bron van informatie. Contact leggen is eenvoudig en snel. Iedereen is gelijk. Je bereikt meer mensen in minder tijd. Om hulp vragen is gemakkelijker. Iedereen is benaderbaar en kan reageren wanneer het uitkomt. Informatie delen was nog nooit zo simpel.

Als nadelen van social media noemen vooral jongeren: gebrek aan privacy, altijd zichtbaar zijn, overload aan informatie, afleiding, verslavend, vermoeiend en druk om te reageren. Een ander belangrijk punt is dat jongeren digitale identiteitsschade kunnen oplopen door alles wat over hen op sociale media bewaard blijft. Pesten krijgt door sociale media een extra dimensie. Ook thuis in de vertrouwde omgeving

gaat het door. Bijvoorbeeld via een haatpagina op Facebook. Het verspreiden van seksuele foto's van jongeren onder de achttien jaar kan leiden tot vervolging wegens kinderporno.

Voor jongeren intenser

Het nuttige van social media en het positieve gevoel van online-aandacht is iets wat ook voor veel volwassenen herkenbaar is. Alleen beleven jongeren dit proces vanwege hun focus op de sociale omgeving intenser en houden zich hier ook intensiever mee bezig dan volwassenen en ouderen.

Volgens YoungWorks, een bureau gericht op jongerencommunicatie, ligt dan ook vooral voor jongeren het 'gevaar' op de loer dat social media van een waardevolle sociale tool verandert in een energievretende verplichting. Soms wordt het te veel; want als men even niet heeft gekeken, dan zijn er bijvoorbeeld alweer 185 berichten op de groepswhatsapp die doorgenomen moeten worden of waarop gereageerd moet worden. Stoppen is geen optie. De druk om sociaal te zijn en te reageren op alle berichten is constant aanwezig. Bang om ook maar iets te missen, een angst die ook wel bekend staat als 'fear of missing out' (FOMO).

Dergelijke overdaad aan informatie en ervaren sociale druk om alsmaar bij te blijven en mee te doen kan leiden tot voortdurende vermoeidheid, slechte concentratie, achteruitlopende schoolprestaties en slechte nachtrust.

Wanneer de drang naar (online) aandacht de alledaagse bezigheden van jongeren beïnvloedt, kunnen we spreken van problematisch social mediagebruik of zelfs van social mediaverslaving. Vooral jongeren met een onduidelijk of slecht zelfbeeld kunnen afhankelijk worden van de impulsen die social media geven en verslavingsgedrag ontwikkelen. Meisjes blijken bovendien meer last te hebben van social mediadruk dan jongens.

Mensen bij wie sprake is van overmatig of problematisch social mediagebruik, hebben veelal ook te maken met het volgende:

- 'Phantom Vibration Syndrome': men denkt regelmatig zijn mobiele telefoon te voelen/horen trillen, terwijl dat niet het geval is.
- 'No Mobile Phobia' (nomophobia): dit is de angst om je smartphone niet bij de hand te hebben om te kunnen raadplegen. Jongeren die eraan lijden raken al gauw geïrriteerd of boos als ze even zonder hun smartphone moeten zijn of wanneer anderen iets van hun overmatige telefoongebruik zeggen.

Problematisch gebruik

Stichting IVO is een expertisecentrum op het gebied van vele verslavingsvormen, waaronder internetverslaving. Uit hun langlopende monitor-onderzoek naar internet en jongeren (12-15 jaar) blijkt dat ruim zes procent van de 12- tot 15-jarigen zelf zegt dat hun social mediagebruik problematische vormen aanneemt.

Social media zijn echter niet per definitie problematisch; de overige 94 procent van de jongeren weet het social mediagebruik immers wel binnen de perken te houden. In een ander onderzoek van YoungWork in opdracht van het Leefritme Kenniscentrum kwam duidelijk naar voren dat veel jongeren zelf strategieën hanteren om de online-afleidingen te beperken. Zo zet een deel van hen de mobiel uit tijdens het huiswerk maken, logt uit bij Facebook en ze houden hun internetgebruik in de gaten.

Omdat social mediagebruik bij jongeren echter gemakkelijker problematische vormen aanneemt dan bij volwassenen en ouderen benadrukken deskundigen dat oplettendheid

Milangela Plate is gerontoloog/psycholoog. Psychologisch Adviesbureau Take Care B.V.
Email: milangela.plate@takecare.cw

Food for thought.

Vis is altijd goed

Voor u in deze aflevering een vrijwel complete warme maaltijd met veel goede eigenschappen voor uw gezondheid. Vis, het liefst verse vis, altijd goed. Ananas, gember en fish sauce altijd handig om te hebben.

Tekst: **Miriam de Windt**

Een vetarme vismaaltijd en toch zoveel cholesterol? Al het cholesterol is afkomstig van de vis in dit recept. Zo ziet u maar, in visvlees zit ook cholesterol. Niet dat u zich al te veel zorgen hierover moet maken. Dierlijke producten, zonder vel, mager én vetarm klaargemaakt... het zal cholesterol bevatten. Bedenk altijd dat het merendeel van het cholesterol in uw voeding verwijderd wordt met de faeces en het zal weinig invloed hebben op het cholesterolniveau in uw bloed. Voor gezonde cholesterolwaardes dient u voorzichtiger te zijn met de hoeveelheid vetten en de soort vetten in uw voeding. Over de hoeveelheid vetten en verzadigde vetten hoeft u zich absoluut geen zorgen te maken met dit recept. Evenwel, het is niet onverstandig om een kleinere portie vis te nemen per persoon. U reduceert het cholesterol én de eiwitten.
Verdere pluspunten van deze maaltijd: laag calorisch, veel ijzer (van de paprika, gember en vis), veel B2 (van de vis) en veel vitamine C (van de paprika).

Ananas

De ananas is oorspronkelijk afkomstig uit Brazilië, Bolivia en Paraguay. Het woord ananas betekent uitmuntend in de taal van de Tupi-indianen. Naar alle waarschijnlijkheid doordat ananas rijk is aan vitaminen zoals bètacaroteen, vitamine E en mineralen zoals kalium, magnesium, fosfor, ijzer, koper, mangaan, zink en jodium. Helaas is de ananas een zure vrucht, waardoor veel mensen deze niet zo goed kunnen verdragen.
Ananas bevat ook het eiwitverterende enzym bromelaïne. Bromelaïne heeft bepaalde medicinale eigenschappen: een natuurlijke bloedverdunner en het lost slijm op. Bij hartproblemen, astma en bij bronchitis kunt u enig gezondheidsbevorderend effect ervaren. Andere medicinale eigenschappen van bromelaïne kunnen zijn: ontstekingsremmend, weerstand verhogend en het bevordert wondgenezing.
Echter, de hoeveelheid bromelaïne in verse ananas is niet voldoende om u deze medicinale effecten te geven. U dient hiervoor bromelaïne als voedingssupplement te gebruiken. Neem dan altijd eerst contact op met een natuurarts, uw huisarts of specialist.
Een ananas is rijp als hij een lekkere geur verspreidt en veerkrachtig is rond de steelaanzet. De bladeren moeten er tevens frisgroen uitzien. Ananas dient u altijd rijp te kopen, want deze rijpt heel moeilijk nadat hij geoogst is. Te sterke geur, donkere knobbels en vergeelde kroonblaadjes betekent dat de ananas overrijp is.

Gember

De grootste producenten van gember zijn India, Jamaica, Japan, China en sommige landen in Afrika.
Gember heeft legio toepassingen, zowel als specerij en als kruidengeneesmiddel. Bij verstoorde spijsvertering, als pijnstiller, bij misselijkheid en braken (hierdoor geschikt bij reisziekte). Zelfs het versterken van het geheugen en een libido-verhogende werking worden in de literatuur genoemd. Veelzijdig, lekker in gerechten en niet duur. Wat let ons dan om het niet altijd in huis te hebben?

Fish sauce

Fish sauce of 'Nam pla' is een veel gebruikt ingrediënt in de Thaise keuken. Het wordt gebruikt om vis en vlees mee te marineren, maar u kunt het in alle (Thaise) gerechten gebruiken. Zelfs als vervanging van zout en peper op tafel, kunt u fish sauce gebruiken. Thailanders weten niet beter.
Fish sauce wordt gemaakt van een mengsel van vis en zout dat gefermenteerd wordt. Oorspronkelijk werd ansjovis gebruikt, maar u kunt fish sauce ook krijgen van andere soorten vis of inktvis. Basis-ingrediënten van een goede kwaliteit fish sauce zijn vis, water, zout en eventueel een beetje suiker. Meer niet. Bovenal van belang: No MSG!
Met dit recept heeft u een complete maaltijd, anders dan anders. Gezonde ingrediënten die u ook in andere gerechten kunt toepassen. Verse ananas bijvoorbeeld, leent zich goed voor zowel zoete als hartige gerechten. Indien u ananas niet goed kunt verdragen, liever niet combineren met veel andere ingrediënten. Keep it simple. Als verse ananas niet zo goed gaat, probeer het met zelfgemaakte ananas-compôte-zonder-suiker. Zet verse ananas op met een klein beetje water en laat het kort koken.
Gember heeft een zeer specifieke smaak, maar u kunt tal van recepten en toepassingen krijgen met alleen één search-commando op internet. Voor wat betreft fish sauce: zal nooit meer ontbreken in mijn keukenkast.

Eet smakelijk en gezond.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932

Voedingswaarde voor 1 portie:

Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH	Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH
Calorieën/ kJoules	353/ 1483	18%	Natrium	223 mg	11%
Eiwitten	38 g	38%	Kalk	84 mg	12%
Vetten	7 g	10%	IJzer	3.2 mg	21%
Verzadigde vetten	0	0	Vitamine A	137 mcg	17%
Cholesterol	74 mg	27%	Vitamine B10.	18 mg	18%
Koolhydraten	35 g	14%	Vitamine B20.	56 mg	43%
Voedingsvezels	3 g	10%	Vitamine C	88 mg	125%

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Kook mee met May.

Ingrediënten:
1 eetlepel gewone olijfolie
1 rode paprika, zaden en zaadlijsten verwijderd, heel dun gesneden
1 gele paprika, zaden en zaadlijsten verwijderd, heel dun gesneden
1 stukje verse gember, geschild en in kleine stukjes gesneden
1 promèntè, pitjes verwijderd, heel klein gesneden
150 gram kerstomaatjes, gehalveerd
3 eetlepels Curaçaose honing
1/4 cup witte wijnazijn
4 stevige visfilets van 200 gram elk (zonder graat)
4 lente-uien, schoongemaakt en diagonaal gesneden voor garnering

Bereidingswijze:
Voor de rijst:
150 gram basmati-rijst, gaar gekookt in kokend water, uitgelekt in een zeef.
150 gram verse ananas, in stukjes gesneden
1 promèntè, zaadjes verwijderd, heel fijn gesneden
2 eetlepels vissaus (nam pla)
1 eetlepel fijn gehakte verse Chinese peterselie (cilantro)

De rijst met de ananas, de promèntè, de vissaus en de cilantro luchtig omscheppen. Warm houden.
In een koekenpan de olie verhitten boven een middelmatig hoog vuur.
Hierin de paprika's bakken tot ze zacht zijn.
De gember, de promèntè en de tomaatjes toevoegen.
Nog 2 minuten bakken.
De honing en de azijn toevoegen.
De visfilets ongeveer 6 minuten in een stoompan boven pruttelend water stomen.
De rijst over 4 borden verdelen, de vis erop arrangeren, de saus erover scheppen en met lente-uien bestrooien.

Hoofdgerecht voor 4 personen.

Eet smakelijk,
May

‘Mijn broer de neger’

Thema ‘Mijn Zuster de Negerin’ in licht van nu

De nog niet zo bekende schrijfster Maria Aker vond dat het tijd was om het thema van “Mijn Zuster de Negerin” van Cola Debrot in het licht van vandaag te plaatsen. Geen eenvoudige opgave. Want al hebben de tanden van 80 jaren tijd hun werk willen verrichten en is Debrot’s novelle bijkans stukgelezen door scholieren en stukbeschreven door literaire critici, het is en blijft ontegenzeggelijk een klein meesterwerk. Hoe kun je nu daarop voortborduren?

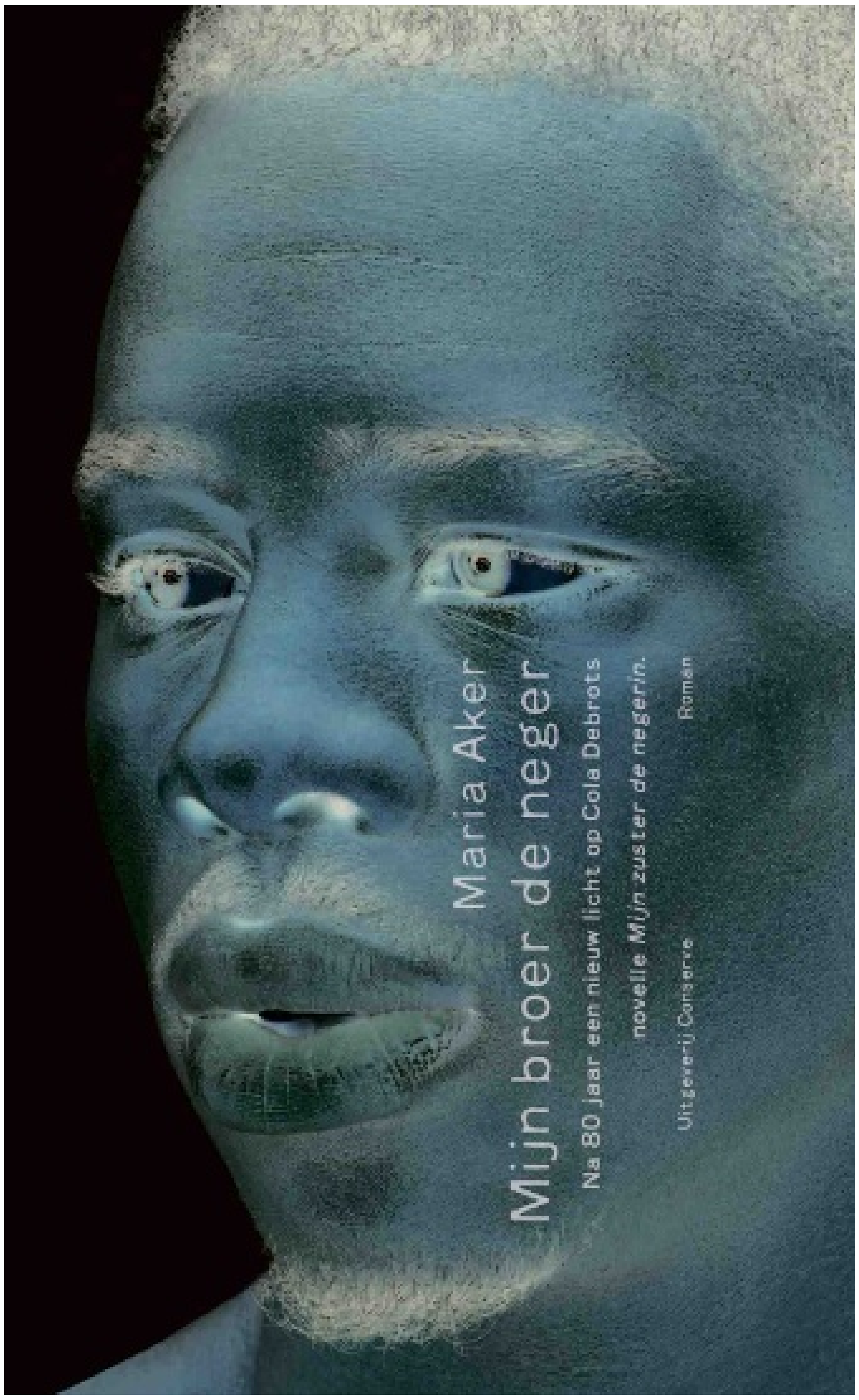

Tekst: **Brede Kristensen**

Inderdaad zijn de verhoudingen en de erbij horende gevoelens door de jaren heen anders komen te liggen. Totaal anders zelfs. Vraag is dan ook onvermijdelijk of we deze roman van Aker wel moeten vergelijken met de novelle van Debrot.

Die vraag dringt zich verder op als we merken hoezeer de beide werken van literaire stijl verschillen. Kortgeleden toonde Walter Palm overtuigend aan dat de novelle van Debrot iets magisch-realistisch heeft. Zo kwam de novelle ook bij mij over. Zelf wees ik wel eens op een verwantschap tussen Johan Daisne, de uitgesproken magische realist in de Nederlandse literatuur, en Cola Debrot.

De sfeer in de novelle is van begin tot eind geheimzinnig en meer dan dat. De geheimzinnigheid oefent een magische werking. Niets wordt uitgesproken en toch is het aanwezig. De segregatie tussen rassen en standen is een stille magische kracht, die Debrot indringend heeft verwoord. Dat aan het eind van het verhaal de familiebanden helder worden, doet nauwelijks inbreuk op de sfeer.

Qua stijl is de roman van Aker uit heel ander hout gesneden. Dit is een recht toe recht aan verhaal. Prima geschreven. Eerlijk geschreven, maar vooral ook uitdrukkelijk geschreven. De dingen worden gewoon bij de naam genoemd. Iris is verliefd op Oscar. Ze wil hem bezitten en kinderen van hem krijgen. Ze wil ook zijn kinderen, die hij bij zijn ‘echte’ vrouw heeft, erbij. Oscar wil vrijheid. Hij houdt haar op afstand. Hij denkt niet erover zich aan zo’n bezitterige vrouw te binden. En als dan geheimzinnig wordt gedaan over de afkomst van Oscar, dan wordt dat geheim ook zonder omhaal van woorden als geheim van de ‘negerbroer’ gepresenteerd. Hoe het verhaal met het geheim zich ontvouwt, mag de lezer zelf ontdekken.

Om ‘Mijn broer de neger’ te lezen en te interpreteren, is het niet nodig naar Debrot te verwijzen. Het boek staat op zichzelf en is ook duidelijk van deze tijd. Opvallend is de symboliek. Een Nederlandse vrouw, Iris, probeert een Antilliaanse man te bezitten, maar ze krijgt dat niet voor elkaar. Iris gaat vervolgens alleen met vakantie naar Curaçao en maakt daar kennis met enkele Hollanders. Geen van haar ‘vrienden’ heeft ook maar enig gevoel voor de Antilliaanse samenleving. Ze leven hun eigen patserige leventje. Cultuurcontact? Vergeet het maar. Iris kijkt daar anders tegenaan. De moeder van Oscar die zij bij toeval ontmoet, probeert van haar kant haar als een soort schoondochter in te palmen. Blank bloed in een donkere familie. Haar pogingen lopen op niets uit. Binnen die trouwens reeds vermengde Antilliaanse familie kraken alle verhoudingen aan alle kanten. Iris wordt ermee geconfronteerd en weet er geen raad mee.

Op de keper beschouwd is het een uitzichtloos, grof en onbarmhartig boek. Zo eindigt het verhaal met een advies van een gefrustreerd familielid aan het adres van Iris: ‘koño bo mama mes’. Twee dames die elkaar naar hun moer sturen. Aan duidelijkheid laat het weinig te wensen over.

Romantische idealen vervliegen subiet. Het botert niet tussen mannen en vrouwen en het botert niet tussen Curaçaoënaars en Hollanders. Alle eventueel goede bedoelingen ten spijt. Maar juist omdat alle goede bedoelingen bijbedoelingen met zich dragen, kom je er niet verder mee. Wellicht is dat de positieve waarschuwing, die impliciet in het boek vervat is. Helaas, het thema ‘bijbedoelingen’ wordt niet onder een kritische loep gelegd.

Al biedt het boek geen perspectief, het heeft zeker inhoud

Al is het goed geschreven, toch gaat het niet echt door merg en been. Dat komt omdat de auteur zich vooral op haar boodschap concentreert. Het verhaal loopt via een aantal ontmoetingen, die stuk voor stuk zo toevallig zijn dat de geloofwaardigheid sterk onder druk staat. Plompverloren komen bij die ontmoetingen nieuwe personages het verhaal binnen stiefelen, om vervolgens gelijk te doen wat hen door de auteur wordt opgedragen. Ze hebben iets gekunstelds. Met uitzondering van de hoofdpersoon Iris, ziet de verf waarmee ze geschilderd zijn er bleekjes uit. Los van hun huidkleur. Het advies van Dorothy Sayers, lang geleden, gericht aan auteurs ‘zorg dat je ze los laat’ die personages en gun ze de tijd zich te ontwikkelen, is ook hier toepasselijk.

Na lezing de balans opmakend, moet ik wel de conclusie trekken dat dit tot het scherpere genre behoort van romans en verhalen van Hollandse hand over de relatie tussen Curaçao en het zogenaamde moederland, en over Curaçaoënaars en Hollanders. Al biedt het boek geen perspectief, het heeft zeker inhoud. Het is een realistisch en ontnuchterend verhaal, dat met gemak nuttige discussies op gang zal brengen. En wat de inhoud betreft, wellicht zal ‘mijn zuster de negerin’ om de hoek komen kijken om een steentje aan die discussie bij te dragen. Debrot constateerde dat bij langdurig contact ‘blanken vernegeren en negers verblanken’. Onomkeerbare processen, vond hij. Ik denk dat hij gelijk heeft. Echter, nieuwe generaties kunnen wederom besluiten zich met hun vooroordelen achter muren terug te trekken. Het ziet er allemaal niet zo rooskleurig uit in de wereld. Wat dat betreft vormt Curaçao geen uitzondering. Aker maakt dat pijnlijk duidelijk.

Gedichten en muziek centraal

Voor het vierde achtereenvolgende jaar organiseerde uitgeverij In de Knipscheer een boekenfestijn om aandacht te vragen voor nieuwe uitgaves, waaronder de dichtbundels van drie Curaçaose schrijvers.

Tekst en foto's: **Otti Thomas**

Diana Lebacs (rechts) reikt een eerst exemplaar uit aan Giselle Ecury

In november 2011 zat Diana Lebacs achter haar bureau, een pen in de aanslag, achter een wit vel papier. "Ik ben erg taakgericht, want mijn sterrenbeeld is maagd", onderbreekt ze haar eigen verhaal. Ze had eigenlijk gedacht dat ze 2, 3 of 4 november 2011 had kunnen noteren als de einddatum van een periode van gedichten schrijven, een verwachting die gebaseerd was op haar ervaring in voorgaande jaren. Een jaar eerder schreef ze immers '3 november 2010' op een verzameling gedichten, die naar haar gevoel in een lange sessie van een aantal maanden waren ontstaan.
En twee jaar eerder schreef ze '2 november 2008' als symbolische einddatum van een sessie die in 2007 was begonnen. "Maar er was helemaal niets in november 2011. En ook niet in november 2012. Ik voelde toen goed dat het schrijven van een gedicht niet geforceerd kan worden."

Bezoekers van Podium Mozaïek in Amsterdam werden begin deze maand getrakteerd op tal van leuke anekdotes over het schrijverschap. Voor het vierde achtereenvolgende jaar organiseerde uitgever Franc Knipscheer een boekenfestijn om aandacht te vragen voor nieuwe uitgaves. Uitgeverij In de Knipscheer, opgericht in 1976, stond aan het begin van de carrière van schrijvers als Leon de Winter, Marion Bloem, Herman Brusselmans en Sjoerd Kuyper, maar dankt zijn bekendheid in het Caribisch gebied vooral aan de uitgave van boeken van Antilliaanse en Surinaamse schrijvers, onder wie Diana Lebacs.

Belumbe/De Waterkant is het poëziedebuut van Lebacs, die haar sporen al heeft verdiend als schrijfster van jeugdliteratuur en in 1994 kwam met haar eerste roman voor volwassenen. Het woord Belumbe kwam in haar op als een voorbode van een stroom gedichten, vertelde ze aan Peter de Rijk, redacteur van de uitgeverij. "Normaal heb ik de meeste moeite om een titel te vinden, maar nu begon het daarmee."
Dat het nog tot 2014 duurde voor de gedichten gebundeld werden, komt deels doordat ze er zelf niet zeker genoeg over was. Collega-auteur Giselle Ecury overtuigde haar, omdat ze onder de indruk was van een gedicht dat Lebacs schreef na het overlijden van een gezamenlijke vriend. Ecury kreeg daarom ook een eerste exemplaar van het boek, net als John Leerdam, die door Lebacs bedankt werd voor zijn steun en vriendschap.

Tegenstellingen

Welbeschouwd was ook Tempels in Woestijnen een poëziedebuut. Boeli van Leeuwen, overleden in 2007, schreef de gedichten in 1947 op 24-jarige leeftijd. Achteraf was hij niet tevreden over de gedichten, maar toch besloot In de Knipscheer deze uit te geven. "Zijn lezers willen alles onder ogen krijgen", aldus Franc Knipscheer. Bovendien zijn de gedichten wel degelijk erg goed, zei de onlangs tot doctor gepromoveerde literatuurkenner Jos de Roo in een toelichting. "Weinig schrijvers hadden aan het begin van hun carrière al zo'n duidelijke opvatting over de kunst als Van Leeuwen. Hij zag grote kunst als een eenheid van tegendelen. Hel en hemel, smart en vreugde, realiteit en ideaal. Het blijkt al uit de titel. Tempels in Woestijnen", merkte De Roo op. Het eerste exemplaar van Tempels in Woestijnen werd door Franc Knipscheer overhandigd aan Eva Koert, kleindochter van Van Leeuwen.

De derde Curaçaose publicatie betrof ook poëzie, maar was allerminst een debuut. Een serenade voor mijn Shéhérazade is de derde dichtbundel van Walter Palm bij In de Knipscheer en zijn negende in totaal. De 52 liefdesgedichten zijn opgedragen aan zijn partner Orchida Bachnoe, maar hebben betrekking op de liefde in het algemeen. De Curaçaoënaar verwijst met de titel naar de beroemde sprookjes van duizend-en-een-nacht, waarin Shéhérazade door haar verhalen voorkomt dat de sultan haar vermoordt. "Ik probeer mijn geliefde, mijn Shéhérazade, juist aan mij te binden door mijn liefde te uiten met een gedicht", zei Palm. "Het is een serenade, een lied dat 's nachts voor een raam wordt opgedragen, dus het kan ook fout gaan. Ik kan zo een emmer water over me heen krijgen." Dat gebeurt uiteindelijk niet in zijn gedichten. Na de koude, kale bergtoppen en woeste, kolkende rivieren, vliegt de liefde met vleugels over alle obstakels heen.

op boekenfestijn

Walter Palm (rechts) in gesprek met Peter de Rijk.

Indonesië

Behalve de dichtbundels van Curaçaoënaars presenteerde In de Knipscheer ook nieuwe publicaties uit en over Suriname en Nederlands-Indië. Uit de literatuur blijkt weer eens duidelijk hoezeer alle voormalige Nederlandse koloniën met elkaar vervlochten zijn. Njai Inem van Barney Agerbeek gaat over het leven op een rubberplantage in Sumatra omstreeks 1930. Hoewel slavernij officieel allang was afgeschaft, was er in de praktijk nog volop sprake van. “Vorig jaar stond in het teken van 150 jaar afschaffing van de slavernij, maar wat we ons te weinig realiseren is dat er in de Oost ook slavernij was. Het begon daar eerder, het was grootschaliger en de praktijken hielden langer aan”, zei Agerbeek, die een eerste exemplaar uitreikte aan de Curaçaose kunstenaar Nelson Carrilho, onder meer bekend van het anti-racisme beeld Mama Baranka.

Muziek is het centrale thema van Roep der Verten, een 560 pagina’s tellend onderzoek naar de geschiedenis van de Krontjong-muziek uit Nederlands-Indië. Schrijfster Lutgard Mutsaers reikte een eerste exemplaar uit aan Ernst Janz, oprichter van Nederpop-band Doe Maar. Nadat de band in 1984 uit elkaar ging, nota bene enkele maanden na concerten op Curaçao, Aruba en St. Maarten, verdiepte hij zich steeds meer in zijn Indonesische wortels en daarmee ook in de krontjong-muziek. Op de cd die bij Roep der Verten hoort, staat onder meer zijn moderne krontjongnummer Tessa.
Peter de Rijk, die als redacteur van In de Knipscheer alle schrijvers interviewde, presenteerde zijn eigen roman. Onder het pseudoniem Ezra de Haan schreef hij Zoeken naar Slory. Het boek gaat over de mensen die hij in Suriname ontmoet, terwijl hij op zoek is naar de legendarische dichter Michaël Slory.

‘De stilte van het ongesproken woord’ is ten slotte de titel van een rijk geïllustreerd boek met dvd over een project van de Surinaamse gitarist en componist Dave MacDonald, die ook optrad met leden van zijn band. Samen met een groot aantal schrijvers en musici zette hij de gedichten op muziek van drie toonaangevende Surinaamse dichters: De inmiddels overleden Trefossa en Dobru, en Shrinivási, die zijn oudedag op Curaçao

Ars Poëtica.

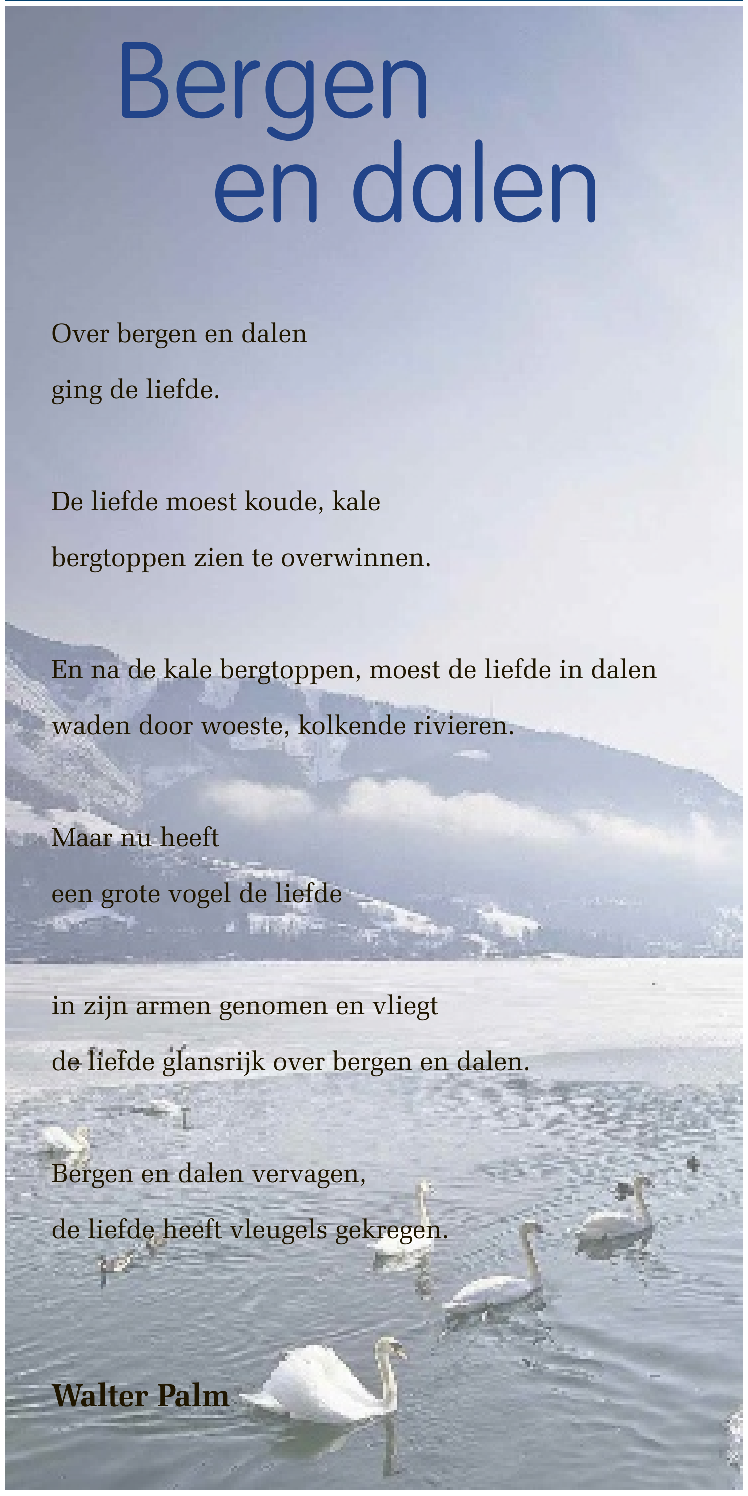

Bergen en dalen

Over bergen en dalen
ging de liefde.

De liefde moest koude, kale
bergtoppen zien te overwinnen.

En na de kale bergtoppen, moest de liefde in dalen
waden door woeste, kolkende rivieren.

Maar nu heeft
een grote vogel de liefde

in zijn armen genomen en vliegt
de liefde glansrijk over bergen en dalen.

Bergen en dalen vervagen,
de liefde heeft vleugels gekregen.

Walter Palm

Letra

Marlen Haushofer
In Duitsland wordt wel gezegd dat literatuur uit aangrenzende Duitstalige gebieden interessanter is dan literatuur die Duitsland zelf voortbrengt. Daar zit wat in. Afgezien natuurlijk van Thomas Mann en Herman Hesse. Want veel grote in het Duits schrijvende auteurs komen inderdaad van buiten. De Praagse Franz Kafka voorop. Verder Friedrich Dürrenmatt uit Zwitserland, Robert Musil uit Oostenrijk en Hertha Müller uit Roemenië. Dit is niet het einde van het rijtje illustere schrijvers.
Wie geen zin heeft zijn optimisme jegens de mensheid en de leefbaarheid van het leven voor de rest van het leven te verliezen door Thomas Bernhard of Elfriede Jelinek (in 2004 ontving ze de Nobelprijs voor Literatuur) te lezen, kan nu terecht bij dat andere Oostenrijkse literaire fenomeen, Marlen Haushofer (1920-1970). De in haar tijd zo actieve neo-marxistische literatuurkritiek verborg haar werk onder dikke lagen stof.
Desalniettemin trok ze met haar grote roman De Wand (1963) enige aandacht, vooral van lezers met belangstelling voor het magisch-realisme. De hoofdpersoon zwerft rond door een verlaten berglandschap. Het optrekken van een mysterieuze scheidingswand tussen de hoofdfiguur en haar sociale omgeving, kwam me toen een beetje gekunsteld voor. Toch had het boek ontegenzeggelijk iets fascinerends, met zinnen die de lezer niet gemakkelijk loslaten: “en zoals altijd bij slecht weer moest ik aan de kat denken. Goed, ze had dat vrije leven zelf gekozen. Maar had ze dat echt, ze kon toch helemaal niet kiezen. Ik zag niet zoveel verschil tussen haar en mij. Ik kon dan wel kiezen, maar alleen met mijn hoofd en dat betekende voor mij bijna hetzelfde als helemaal niet. De kat en ik, we waren uit hetzelfde hout gesneden en we zaten in hetzelfde schuitje, dat met alles wat leefde op de grote duistere ondergang afstevende. Als mens had ik de eer dat te beseffen, zonder er iets tegen te kunnen doen. Welbeschouwd was dat een twijfelachtig geschenk van de natuur.”
Het boek is inmiddels in het Nederlands vertaald (2010). Zojuist zijn ook diverse van haar verhalen ontstoft, vertaald en uitgegeven: Ontmoeting met de Onbekende (2014). Terechte titel. Geen gek idee Haushofer te ontmoeten. Wie haar ontmoet, wordt verrast. Trouwens, zo is ook een van de geheimzinnige verhalen uit de bundel getiteld. De verhalen zijn verraderlijk simpel geschreven. De lezer verkijkt zich er gemakkelijk op. Een klein jongetje dat zijn stiefvader voor het slapen gaan een geheimpje vertelt dat het leven van de stiefvader helemaal overhoop haalt. Of het verhaal over een vrouw, ‘een van die mensen die met open ogen hun ongeluk tegemoet snellen, telkens en telkens weer... Nee, ik zal over het ongeluk dat haar ten deel valt maar niet reppen. Haushofer weet met enkele woorden een hele wereld op te roepen. Ook zij beschrijft geen leuke wereld, maar door hem menselijk te beschrijven maakt ze er een menselijke wereld van, die niet helemaal onleefbaar is. Sommige van deze verhalen zijn zo meesterlijk, dat ze met gemak op één lijn met die van Tsjechov en Hemingway geplaatst kunnen worden. Subliem.

Marlen Haushofer

Op uitnodiging van luchtvaartmaatschappij Avianca kreeg Jeroen Baldwin onlangs de kans Colombia verder te verkennen. In een drieluik vertelt hij in de Ñapa over Colombia. Vandaag deel twee.

Cartagena de Indias, een droom die je nooit meer loslaat

Ik had er al vaak over gelezen: Cartagena de Indias. Als ik de naam prevel en ik doe mijn ogen dicht dan ontstaat er een beeld in mijn hoofd dat ik niet goed kan omschrijven. Alsof het een ver oord is in een sprookje. Een soort kasteel, zwanger van romantiek. Het is er zo mooi en de mensen zijn er zo lief dat je er je hele leven zou willen blijven. Alsof het zo moest zijn kwam ik in Cartagena de Indias een Duitser tegen die mijn droombeelden daadwerkelijk had beleefd. En hij besloot te blijven. Hij woont er nog steeds, dolgelukkig in zijn Cartagena de Indias.

Tekst: **Jeroen Baldwin**

Slapen doen we 's nachts. Ook in het vliegtuig. Als ik moet vliegen probeer ik altijd bij het raam te zitten zodat ik lekker naar buiten kan kijken. Vind ik heerlijk. Zo ook op de vlucht van Bogotá naar Cartagena de Indias. Heel spectaculair was het niet wat ik onderweg te zien kreeg - anders dan bijvoorbeeld op de vlucht Bogotá-Cali - maar eenmaal op de grond werd dat ruimschoots goed gemaakt.
Rond Cartagena is het land vrij vlak, zeker voor Zuid-Amerikaanse begrippen. Vlak voor de landing zagen we de duizenden 'hutjes' van de sloppenwijken. Het was als een 'letterbak' van vroeger. Kent u ze nog? Die wandkasten met vakjes, waar je snuisterijen in kon zetten. Het voelde even ontnuchterend, moet ik eerlijk zeggen, maar de mens vergeet snel bij het krijgen van volgende indrukken. En die volgden elkaar in rap tempo op.
We waren in Cartagena de Indias en de bloemen en bijbehorende geuren kwamen ons zelfs op de vliegtuigtrap al tegemoet. Dit móest wel de luchthaven van het verre oord uit het sprookje zijn. Prachtige bloemen kwamen tevoorschijn uit opengewerkte houten schermen die dienden als gangpad richting de uitgang. Dat had al iets bijzonders. Zou het dan toch? Dat sprookje?
We hadden geen koffers, onze tassen hoefden niet te worden gecheckt en onze paspoorten konden in de tas blijven. We kwamen immers van een binnenlandse vlucht. Zo stonden we binnen twee minuten vanaf de vliegtuigtrap buiten de luchthaven alwaar nieuwe, veelkleurige bloemen ons van alle kanten aankeken.
Een busje bracht ons naar een hotel alwaar ons een lunch geserveerd werd. Het hotel deed eerst dienst als appartementencomplex en wat het pand zo bijzonder maakte was dat de galerij van buitenaf aan het zicht onttrokken werd door een haag. Een prachtig gezicht van beneden.
Hetzelfde busje van Delfines Tours bracht ons vervolgens via de schitterende kustweg naar de oude binnenstad van Cartagena de Indias. Die geheel ommuurde stad waar je altijd zo veel over hoort. Zo mooi als de overlevering het wilde - ook in de (verfilmde) boeken van Gabriel García Márquez - kon het eenvoudigweg niet zijn. En eerlijk is eerlijk, dat was het ook niet.

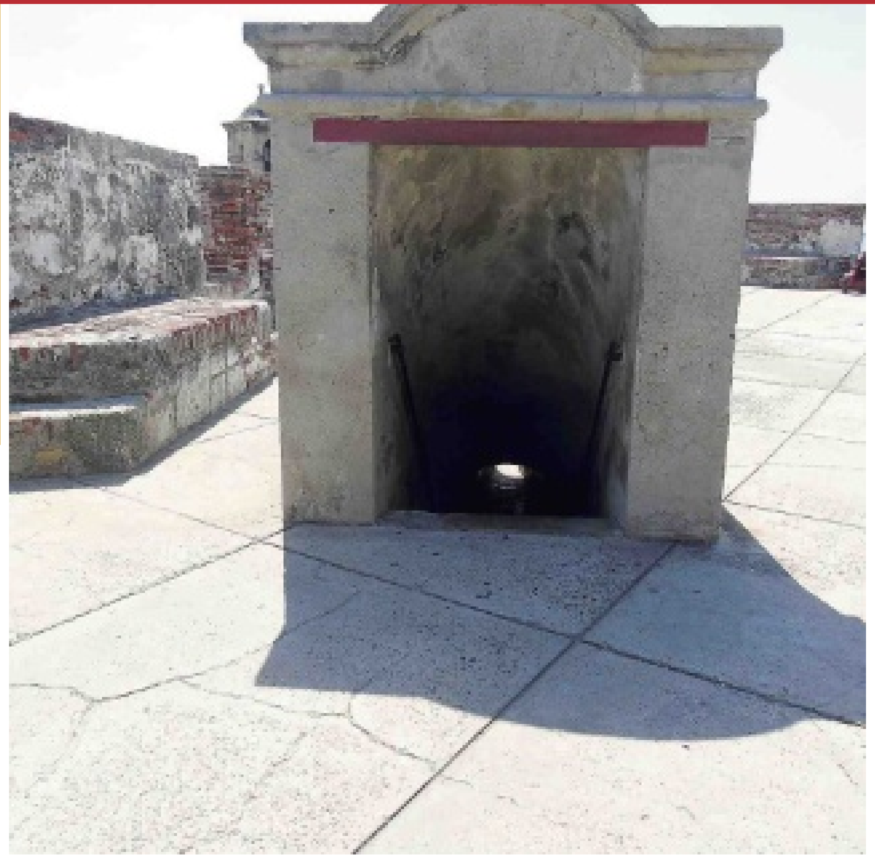
De laatste gang die indringers door moesten om in het kasteel te komen; dat is dus nooit iemand gelukt. Foto: Jeroen Baldwin

Het enorme en robuuste Castillo San Felipe de Barajas. Foto: Shutterstock

De prachtige aanblik van Cartagena bij nacht. Foto: ProExport Colombia

Serenade

Want hij is niet mooi, die binnenstad, hij is fenomenaal. Ontroerend mooi. Het zien van het oude Cartagena de Indias bracht me van mijn stuk. Eén keer eerder maakte ik dat mee, in Venezia. Inderdaad, het Italiaanse Venetië, waar ik met de trein naartoe was gegaan. Daar stapte ik vanuit het station in een andere wereld, in een sprookje. Een ander sprookje.
Nu reed ik in een busje en ik wist niet wáár te kijken. Wát een levendigheid, wát een gezelligheid, wát een pittoreske plaatjes! Het leek wel één groot schilderij wat aan me voorbij trok. Een soort 'Panorama-Mesdag-to-the-max'. De organisatie had hotelletjes voor ons geregeld in die oude binnenstad. Boetiekhotels heten ze. Oh, wat romantisch. Moet je nog op huwelijksreis? Ik raad aan: ga naar Cartagena de Indias! Echt, romantischer gaat het niet worden op aarde. Nauwe straatjes met overal bloemen en planten en schitterende gevels die vertellen over hoe het leven daar eeuwen geleden geweest moet zijn. En zoals ook in Bogotá: wat is het er schoon! Niets ligt er op de grond.
De boetiekhotels worden gevormd door verschillende aan elkaar gekoppelde huizen of grotere huizen met een patio. De binnenplaatsen en patio's zijn zonder uitzondering begroeid met de meest uiteenlopende prachtige planten die schitterende bloemen produceren. Het ene boetiekhotel is nog idyllischer dan het ander. Houd je van de luxe van 2014, dan ben je daar niet op zijn plaats, maar wil je wegdromen naar tijden van weleer, dan is zo'n hotel in de ommuurde stad hét middel. Zittend in de patio laat je je blik rondgaan totdat je op een balkon een vrouw ziet verschijnen. Je krijgt onmiddellijk zin om haar een serenade te brengen. Dát gevoel gaf ons boetiekhotel me.
De kamers zijn eenvoudig, maar schoon en compleet, tot aan wifi en televisie toe. Meer heb je ook niet nodig op zo'n prachtige plaats. Je fantasie doet de rest.

Zeerovers

Een gids met de naam Oscar leidde ons even later door de oude stad. Honderduit vertellend over 'mi ciudad'. Hij vertelde ons dat Cartagena de Indias niet altijd dat romantische karakter heeft gehad. Daar waren we al bang voor. Cartagena werd 'gesticht' door de Spanjaard Pedro de Heredia in 1533 en vernoemd naar de stad in Spanje. Het nieuwe Cartagena bestond namelijk al, maar heette Calamarí, naar de oorspronkelijke bewoners: de Calamarí-indianen.
Tijdens de zestiende en de zeventiende eeuw was Cartagena een van de belangrijkste havens van de Zilvervloot. Dat was in die periode een jaarlijks konvooi van schepen, waarin kostbaarheden van de Spaanse koloniën in Zuid- en Midden-Amerika werden verscheept naar Spanje. In Nederland is de zilvervloot vooral bekend om de verovering ervan door Piet Hein in 1628. Deze maakte namens de West-Indische Compagnie (WIC) al in 1626 een plan om de zilvervloot te kapen en de kostbaarheden naar de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden te verschepen. De Republiek was op dat moment verwikkeld in de Tachtigjarige Oorlog met Spanje en 'zeeroverij' in opdracht van een staat was in die jaren heel gebruikelijk en legaal.
Maar er waren meer kapers op de kust. Zoals 'Sir' Francis Drake. In 1585 werd Cartagena volledig geplunderd door Francis Drake; in 1697 door de Franse admiraal Jean du Casse.
Na de overval van een van 's werelds beroemdste piraten - Drake dus - besloot Spanje dat het maar eens afgelopen moest zijn met alle plunderingen van buitenaf en dus werd er veel geld gestoken in de verdediging van Cartagena. Gouverneur Francisco de Murga liet een plan maken voor een stadsmuur en een groot fort. Liefst 208 jaar werd er gebouwd en anno 2014 is het resultaat nog altijd in volle glorie te bezichtigen: een 11 kilometer lange stadsmuur om de oude stad heen en even verderop het prachtige Castillo San Felipe de Barajas, genaamd naar de toenmalige Spaanse koning Felipe de vierde en gebouwd onder het gouverneurschap van Pedro Zapata de Mendoza. Het kasteel werd nooit veroverd ondanks diverse bestormingen, zo doordacht en robuust was het gebouwd.
Cartagena deed daarna ook 'dienst' als belangrijke handelsstad voor slaven. Historici schatten dat er in totaal zo'n miljoen mensen uit Afrika naar Cartagena zijn verscheept tussen 1500 en 1800. De gids die ons de volgende dag het moderne Cartagena de Indias én het beroemde kasteel laat zien is er zelfs trots op. Typisch genoeg luisterde de man naar de voornaam Encarnación. Hij vormt inderdaad de belichaming van de bevolking van Cartagena die volgens hem voor 75 procent uit afstammelingen van de slaven bestaat. Dit in tegenstelling tot grote steden als Bogotá en Medellín waar dat percentage rond de 10 ligt.

Net als zijn collega Oscar, die ons de ommuurde stad liet zien, is Encarnación razend trots op zijn Cartagena de Indias. Zo ook de Duitser die er nu 13 jaar woont. Ik kan me dat nu ontzettend goed voorstellen. We waren er maar kort, maar Cartagena de Indias heeft een onuitwisbare indruk op me gemaakt. Sprookjes bestaan nog, weet ik nu.
Want is het niet de ommuurde binnenstad die je doet wegdromen, dan is het wel het kasteel, of het prachtige El Santuario de la Virgen de La Popa op de Cerro de la Popa, een heuvel van waaraf je een prachtig uitzicht hebt over de stad én natuurlijk het beroemde Hotel Caribe. Dat hotel bestaat al sinds 1941 en stond toen in zijn eentje te pronken in de wijk Bocagrande die anno 2014 met wolkenkrabbers is volgebouwd. Het is een vreemde gewaarwording als je door 'modern Cartagena' rijdt, om ineens met Hotel Caribe geconfronteerd te worden. In die drukke wijk vormt het hotel een oase in velerlei gedaanten.
We verlieten Cartagena de Indias na amper twee dagen. De reis ging verder, naar Barranquilla. Daarover meer in een volgende editie van de Ñapa.
Met lede ogen lieten we de stad achter ons, al nadenkend over hoe we in Godsnaam een verhaal over deze stad moesten gaan schrijven. Liever hadden we dat overgelaten aan een échte schrijver. Ja, zoals Gabriel García Márquez.
Cartagena de Indias. U moet er gewoon heen.

Nazaten bekeerde slaven die erfden

Erven van de baas? Dat overkomt honderdvijftig slaven in het voormalige Nederlands-Indië. Bij testament draagt de VOC-er Cornelis Chastelein zijn enorme bezit over aan zijn bekeerde slaven. Voorwaarde is dat ze in hun woonplaats Depok een christelijk voorbeeld worden in hun islamitische omgeving. Onze medewerker Marius Bremmer ging kijken naar een levende nalatenschap, zelfs na - dit jaar precies - driehonderd jaar!

Tekst en foto's: **Marius Bremmer**

Interieur van de protestantse kerk van Depok.

Cornelis Chastelein koopt slaven voor zijn plantages in Depok: Balinezen, Ambonezen, Boeginezen en mensen uit de plaatsen Soerabaya en Benkoelen. Een deel van hen is al rooms-katholiek, als hij hen vervolgens tot het protestantisme bekeert.

Tenminste vijf families krijgen een Bijbelse naam: Isakh, Jacob, Jonathans, Joseph en Samuel. De overige families heten Bacas, Laurens, Leander, Loen, Sadokh, Soedira en Tholense. In zijn testament laat Chastelein vastleggen dat deze twaalf families het landgoed Depok, groot 1240 hectare, 'voor altijd als gemeenschappelijk bezit zullen erven en hiermee hun volledige vrijheid zullen verwerven'. Hij geeft zijn erfgenamen leefregels mee, met als doel om te Depok: 'Mijn uyterste wille is om daar een fraaie christenbevolkinge mettertijt van te doen groeyen'. Dominee Hallie Jonathans, al weer een aantal jaren met emeritaat, is één van de nazaten van de slaven. Hij preekt nog af en toe in de oude koloniale Willemskerk in Jakarta, het vroegere Batavia. Zijn Nederlands is vloeiend, hoewel hij nooit in Nederland heeft gewoond: "Nazaten wonen nu overal: in Nederland, in de Verenigde Staten en Australië, zelfs in Zweden. Maar natuurlijk ook nog steeds in Depok zelf. Na driehonderd jaar is het testament van Cornelis Chastelein nog steeds onvoltooid verleden tijd!"

Overdracht

We gaan een kijkje nemen in heden en verleden van deze nog steeds als christelijk bekend staande plaats op Java. Per auto zijn we vanuit Jakarta onderweg naar Depok. De predikant praat het honderd uit, soms onderbroken door herrie van passerende brommers. Jonathans stopt zijn betoog over vroeger en wijst naar een gebouwencomplex: "Kijk, dat zijn de faculteiten van de Universiteit van Indonesië (UI). Dat terrein was allemaal van ons! Wij hebben in 1951 ons land aan de regering moeten overdragen." Op de voormalige plantage Weltevreden, ooit gemeenschappelijk bezit van de nazaten van de slaven, verrees de nieuwe universiteit van de jonge Republiek Indonesië. De dominee dapper: "Nu heeft iedereen in Indonesië tenminste nog wat aan ons voormalig eigendom."

Werelderfgoed

Van Depok werd ooit schertsend gezegd dat het de afkorting was voor 'De Eerste Protestantse Overzeese Kristengemeente'. Vroeger was het een dorp, nu wonen er meer dan een miljoen mensen, compleet met verkeerschaos. We passeren een supermarkt van het Franse Carrefour, een KFC, een International Trade Center en een MacDonalds: allemaal uiteraard op Aziatische wijze afgewisseld door kleine lokale bedrijven en toko's. Eigenlijk hoort het oude hart van Depok op de Werelderfgoedlijst. Als we downtown zijn beland veert Jonathans op: "Vroeger heette dit de Middenweg, alle wegen hadden Nederlandse namen. Het was de rust zelve hier." Inmiddels rijden we door wat vroeger de Kerkstraat was. "Kijk, daar heb je het christelijke ziekenhuis, dat hebben we na de onafhankelijkheid wel mogen houden."

Een aantal percelen bleef na 1951 eigendom van de erven Chastelein: het gemeentehuis (nu een ziekenhuis), de school, de protestantse kerk, de pastorie, en het gemeenschapsgebouw Eben Haezer, waarop nog steeds te lezen staat: 'Tot hiertoe heeft de Heer ons geholpen'. Daarnaast bleef de overheid ook af van het christelijke kerkhof en een aangrenzend voetbalveld.

Gado gado

Het beheer van deze overgebleven gemeenschappelijke bezittingen is in handen van de stichting 'Lembaga Cornelis Chastelein' (LCC), het kantoor zit in de voormalige pastorie. Daar heeft Hallie Jonathans afgesproken met mevrouw Budhiyanthi Samuel. Zij is bestuurslid en beheerder van de - intussen - drie christelijke scholen. Een pittige dame die prima Nederlands spreekt en lekkere gado gado regelt. De ruimte is versierd met een simpel schilderij dat Chastelein moet voorstellen, een lijst met alle namen van predikanten die in Depok stonden en wat oude foto's van vroeger.

Dominee Hallie Jonathans op zoek naar het graf van zijn ouders op de christelijke begraafplaats van Depok.

van VOC-baas houden geloof levend

Straatbeeld in Depok met protestantse kerk.

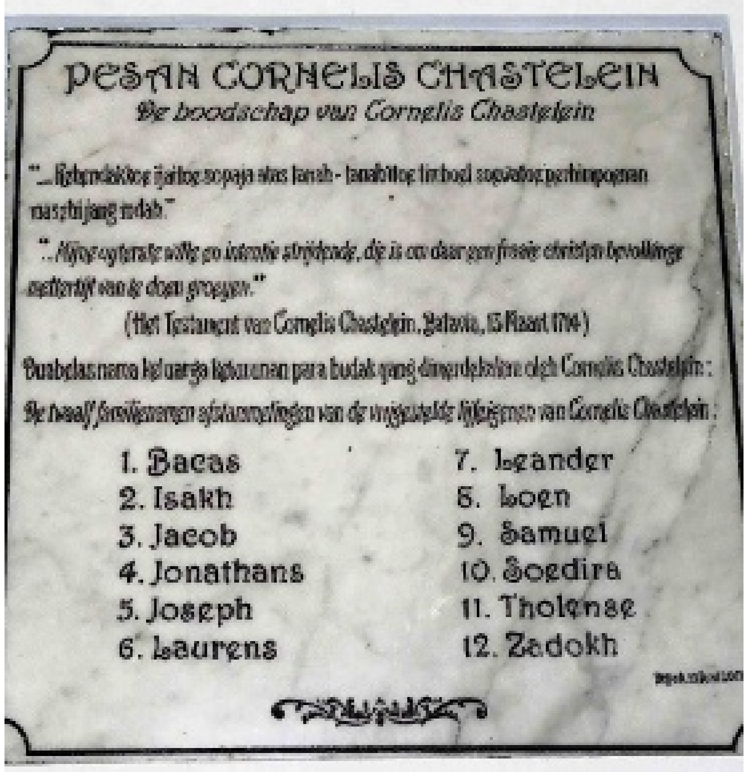

Gedenksteen in het kantoor van de Stichting Cornelis Chastelein met de opdracht uit diens testament en de twaalf namen van de christelijke slavenfamilies.

"Ons doel is om het testament levend te houden. Wij zijn immers bevrijd van slavernij en gered door Jezus Christus. Chastelein wilde dat Depok een bloeiende christengemeente zou blijven. Wij verdedigen hier die missie met bijbehorend erfgoed." Dat is vandaag de dag niet simpel: de sociale cohesie onder christenen neemt af en als zij verhuizen komen er Arabieren of Chinezen voor in de plaats. Downtown Depok perforeert.

Moord en doodslag

Elke zondag zijn er diensten in de protestantse kerk naast het kantoor van mevrouw Samuel. De twaalf kerkdeuren dragen de twaalf namen van de slavenfamilies die erfden van Chastelein. Jonathans besluit na het showen van de fraaie kerk een bezoek te brengen aan het graf van zijn ouders op de christelijke begraafplaats even verderop. Hij koopt onderweg grafbloemen. "We hebben hier een christelijk doodsfonds. Je kunt hier gratis doodgaan." Hij lacht: "Van kist tot graf ben je verzorgd. Ik hoop later dicht bij het voetbalveld te liggen."

In de roerige jaren na de Tweede Wereldoorlog (de 'Bersiap') werd in Depok gemoord en geplunderd. Islamieten uit de regio grepen het vertrek van de Japanners aan om zich op christelijk Depok te storten. Uiteindelijk werd de christenbevolking van Depok twee jaar door Britse militairen geëvacueerd naar een beveiligde zone tot de orde op Java was hersteld. Toen bleek de naam Sadokh uitgestorven. Vele Depokkers vertrokken na de onafhankelijkheid naar elders. In Nederland kregen ze toegang vanwege hun christelijke achtergrond. Hoewel geen 'halfbloeden' werden ze beschouwd als Indische Nederlanders. Hallie Jonathans koos ervoor op Java te blijven, omdat hij zijn ouders niet achter wilde laten.

Als we weer naar de auto stappen groet Hallie Jonathans een oudere dame. De dominee knipoogt. "Ik ken haar nog van vroeger, ze was beeldschoon. We noemden haar de roos van Depok..."

Budhiyanthi Samuel voor de houten kerkdeur met haar familienaam: "Ons doel is om het testament van Chastelein levend te houden. Wij verdedigen hier zijn gedachte en het bijbehorende erfgoed."

Cornelis Chastelein (1657-1714)

Cornelis Chastelein wordt in 1657 te Amsterdam geboren. Zijn vader is een Hugenoot, een rijke protestantse vluchteling uit Frankrijk. Moeder Maria Cruydenier de dochter van de burgemeester van Dordrecht. Cornelis vertrekt als zeventienjarige jongen naar Batavia als boekhouder in dienst van de VOC. Hij verwerft grote landgoederen te Depok, een dag gaans zuid van de stad Batavia. Op zijn plantage Weltevreden begint hij als eerste met de aanplant van koffie, later ook peper. Intussen schrijft hij een ethisch manifest tegen de handelspolitiek van de VOC. Hij maakt handig gebruik van een uitspraak van de Kerkenraad van Batavia, die bepaalde dat slavernij in strijd was met de Bijbel, maar alleen voor zover het christenen betrof. Dat is voor Chastelein aanleiding om zijn slaven tot het christendom te bekeren, op weg naar vrijheid. Behalve een succesvol zakenman was Chastelein ook een sociaal bewogen mens, zijn tijd ver vooruit. De naam Chastelein bestaat niet meer. Verwanten heten nu Castelein of Casteleijn.

Paul Martinelli:

Hoe kijk je naar geld? Wat is jouw relatie met geld? En waarom worden de rijken rijker en de armen armer? Paul Martinelli, voorzitter van het John Maxwell Team, internationaal spreker, trainer en mentor, sprak onlangs op Curaçao tijdens een seminar waarbij vooral managers, directeuren en directeur/eigenaren van organisaties aanwezig waren.

Tekst: **Judice Ledeboer**

De titel van het seminar 'Money & Me: A New Relationship' trok de belangstelling van velen. Martinelli daagde de aanwezigen uit om hun eigen geloofsovertuigingen en de manieren om de principes van geld te verstaan nader te bekijken. Voor velen van ons staat geld gelijk aan zuurstof, zegt Martinelli.
Martinelli vertelt bijna met trots dat hij zelf een schooldrop-out is. Daar schaamt hij zich totaal niet voor, want een drop-out is hij allerminst. Hij leeft een riant leven, woont in Florida, reist de hele wereld over om zijn denkwijze en filosofie over rijkdom met anderen te delen en hij bezoekt Curaçao graag. Het is de achtste keer dat hij op het eiland is en het is de tweede keer dat hij een seminar geeft, dat door The Living Leadership Foundation is georganiseerd. De leden van deze stichting behoren tot een wereldwijd netwerk, het John Maxwell Team, en organiseren evenementen en trainingen om over leiderschap te leren en om te groeien als leider in private of publieke organisaties.
Het thema deze keer ging over geld en Martinelli prikkelde de aanwezigen om eens goed na te denken over de manier hoe zij zelf over geld denken. "Je hebt als leider heel veel invloed, maar je hebt het leiderschap niet in je bezit", zegt Martinelli stellig. Volgens hem zitten er veel mensen op leidinggevende posities en dan zegt men: hij is de leider, maar er is niemand die die persoon volgt. Het gaat niet om het leider-zijn, maar om het genereren en produceren van welzijn. Dan ben je een goed leider. "Daarom gaan we kijken naar de mythe die er is over geld."
Volgens Martinelli zijn we geprogrammeerd dat geld de wortel van alle kwaad is en dat mensen die geld hebben slechte mensen zijn. Martinelli: "We hebben het er ook over dat 'iemand walgelijk of stinkend rijk, 'filthy rich' is. Ik daag de mensen dan uit. Ik reis veel. Ik ben op plekken geweest waar heel veel armoede is en ook op plekken met veel rijkdom. Ik zal je eerlijk zeggen: ik heb nog nooit vieze rijke mensen gezien, maar wel vieze arme mensen. Er zijn heel veel rijke mensen die veel met hun geld doen. We demoniseren de rijken, maar er wordt veel gedoneerd door rijke mensen."
Geld komt alleen als er afspraken gemaakt zijn die berusten op vertrouwen, eerlijkheid en integriteit. "Je betaalt voor geld en service. Geld komt tevoorschijn als er eerlijkheid is. Als je slechte service geeft beschaam je iemands vertrouwen. Dan ga je toch nooit meer terug naar die organisatie? Er zijn ook weinig mensen die, als ze geld op een oneerlijke wijze verkregen hebben, lang rijk blijven. Natuurlijk moet je hard werken. Neem Marc Zuckerberg (oprichter Facebook, red.), ondernemer en multimiljardair. Hij heeft heel hard gewerkt", aldus Martinelli. "En dan zeggen mensen dat hij zijn tijd mee had. Die heb jij toch ook mee gehad? En alle andere mensen ook."
"Hoe vaak zie je iets en daar wil je iets mee doen, maar je doet niets. En dan zes maanden later zie je dat iemand anders dat idee wel heeft uitgevoerd. Mensen zeggen dan: 'Hij heeft mijn idee gestolen'." Maar zo zit het volgens Martinelli niet in elkaar. Volgens hem is er geen limiet. Wat ze niet hebben is geloof in zichzelf. Het geloof dat iemand heeft is de drijfveer voor zijn gedrag. En waarom ondernemen mensen geen actie? Omdat ze denken dat ze het niet kunnen'.
Martinelli spreekt uit ervaring. Als jongeman stotterde hij en dacht dat hij dom was. Volgens hem zei iedereen om hem heen ook dat hij dom was en dat hij gedoemd was om een mislukkeling te worden. Op zijn 22e had hij 200 dollar waarvan hij een emmer, een spons en zeep kocht en vroeg hij bij een kantoor of hij dat kantoor schoon mocht maken. In diezelfde tijd ontmoette hij een man die hem zielig vond. Deze man, een rijke gepensioneerde ondernemer, zei tegen hem dat hij geen zakenprobleem had, maar een zelfbeeldprobleem. Er moest een knop om. "Deze man, die mijn mentor is geworden, stelde me vragen als 'waarom leef jij je droom niet?' En Martinelli antwoordde: 'omdat de economie niet goed is, de opdrachten gaan naar grote bedrijven, ik heb geld nodig om te kunnen groeien, ik kan niet concurreren want ik heb geen vrachtwagen'. Ik gaf excuses."
Na anderhalf jaar viel het kwartje en veranderde Martinelli zijn manier van denken en groeide zijn bedrijf uit tot een grote onderneming waar hij 150 medewerkers had werken. Na 18 jaar verkocht hij zijn schoonmaakbedrijf en vanaf dat moment reist hij de wereld rond om lezingen te geven, seminars te houden en trainingen te geven.

Anders leren denken

Martinelli is zeer uitgesproken over een aantal zaken. Hij zegt: "Je hebt geen consultants nodig. Je hoeft niet eens een businessplan te schrijven. Het gaat er om dat je anders leert denken. Mensen leggen zichzelf limieten op. We moeten ons bewustzijn vergroten. Dat is de enige manier om je leven te veranderen. Het gaat om de wetten van aantrekking en beweging. Ik help mensen om in beweging te komen. Een verandering van een geloofsovertuiging is mogelijk. Dat zit in de mens."

Focus op je droom

Hij legt het uit met het voorbeeld van de viering van Pasen. "Ieder klein kind wordt met Pasen wakker en gaat op zoek naar de paaseieren die verstopt zijn door de paashaas. Daar geloven ze heilig in. Maar als ze tien jaar zijn blijven ze in bed liggen. Het verhaal van de paashaas die eieren verstopt vinden ze onzin. Ze zijn in een ander bewustzijn gegroeid en kijken anders naar de wereld. Maar ergens gaat er toch iets mis en blokkeren we onszelf."
Volgens Martinelli veranderen veel mensen niet omdat ze denken dat ze het niet kunnen. En de mensen denken niet na. Ze accepteren alles. Hij ziet dat ook op Curaçao.

Blokkades

Wat is hem opgevallen in al die jaren dat hij het eiland bezoekt? "De mensen hier praten niet over geld, net zoals je niet over seks praat. Hier zitten de mensen vaak vast in een bepaalde geloofsovertuiging. Het is een klein eiland. Iedereen gaat naar Aruba. De toeristen komen hier niet. We zijn niet goed in service verlenen door ons slavernijverleden. Dit zijn allemaal gedachten die blokkeren. We moeten meer naar geld kijken op spirituele manier. We kijken te veel naar de fysieke kant van geld. Het papieren geld en de muntjes. We geven het uit of we sparen het en we kunnen het verliezen. We hebben een bepaald idee gecreëerd rond geld. We hebben ook met elkaar afgesproken wat de waarde van dat geld is. We hebben een overeenkomst gemaakt en dat geeft ons het idee dat het ons toekomt. We zijn hebberig geworden, maar ik vind dat ik niet hebberig ben als ik waarde geef aan geld. Het gaat om de energetische waarde van het geld. Geld heb je nodig om je comfortabel te voelen, maar je hebt het ook nodig om er voor anderen dingen mee te kunnen doen, zoals goede service geven. Dat wordt toch beloond?"
Martinelli is een groot voorstander van het weggeven van één tiende van je bezit. Dit vindt zijn oorsprong in de Bijbel. "Het geld is niet van jou. Het stroomt via jou."

De aanwezigen luisterden met aandacht. Tijdens de VIP-lunch na het seminar kwamen er vragen die vooral gekoppeld waren aan eigen omstandigheden en er kwamen ook opmerkingen dat wetten en regels op Curaçao anders zijn dan in de Verenigde Staten, zoals de regels omtrent het ontslaan van mensen. In de Verenigde Staten kan je een werknemer van de ene dag op de andere ontslaan. Volgens de wetgeving op Curaçao kan dat niet, mits er reden is voor ontslag op staande voet.
Martinelli had begrip voor de verschillen in landen, maar dat neemt niet weg dat mensen niet meer hoeven na te denken. "Als je problemen met personeel hebt en je wilt mensen ontslaan, dan is je probleem al begonnen toen je ze aannam", zegt hij. "Dus als je van medewerkers af wilt dan heb je eerder niet goed nagedacht. Beschikte je over de goede informatie over die persoon? Heb je de goede vragen gesteld?

Volgens Martinelli moet je de confrontatie met jezelf aangaan. En durf je dat wel? Ben je wel eerlijk naar jezelf toe? En wat is jouw ideale leven? Welke stap ga je zetten om dichter bij je droom te komen? Zijn conclusie is dat je jezelf constant vragen moet stellen en als blijkt dat je in jezelf moet investeren om dat te bereiken wat je wilt bereiken, dan zal je stappen moeten nemen om jezelf te veranderen. Excuses als 'ik heb geen geld', 'die studie is hier niet te volgen', ziet hij als slechte smoesjes om niet in actie te komen. Hij raadt de mensen ook aan om tijd en energie te stoppen in alles wat je wilt. "Er wordt veel te veel gekeken naar dat wat men niet wil. Daag je geest uit om anders te denken. Wat je denkt en geeft krijg je in veelvoud terug. Als jij steeds denkt dat je niet genoeg geld hebt, dat je onvoldoende klanten hebt, dat je niet zelfverzekerd bent, dan zal dat zich ook weerspiegelen in de realiteit. Zorg er dus voor dat je weet wat je wilt. Je geest moet het zien, dus je moet het voor je zien. "Mijn neef wilde geld lenen bij een bank om een huis te kopen en vroeg mij om advies. Ik vroeg hem hoeveel geld hij wilde gaan lenen? Hij had nog geen huis op het oog en hij wist ook niet hoeveel hij kon lenen op basis van zijn salaris. Hoe weet je dan in welke klasse huizen je kunt zoeken? Dan gebeurt er ook niets."
Dat het ook wel eens mis kan gaan is geen probleem vindt Martinelli. "Bijna iedereen die rijk was of is is ook een keer failliet gegaan. Dat ligt aan je denken. Je moet je manier van denken veranderen." "De wereld heeft rijke mensen nodig, want die geven ook veel geld weg aan de samenleving. Het is allemaal overdracht van energie. Geld geeft je de mogelijkheid om de vrijheid te hebben die je wilt hebben om impact te hebben op je eigen leven en op dat van anderen."
Voor Martinelli klinkt het allemaal heel simpel. En eigenlijk is zijn boodschap dat ook, want het komt er uiteindelijk op neer dat we moeten blijven focussen op dat wat we willen en dat we trouw moeten zijn aan onze missie, visie en dromen.

De leden van de Living Leadership Foundation die Paul Martinelli naar Curaçao uitnodigden zijn: Geomaly Martes, Simone de Brabander, Ralston Bennett, Judith Timber, Barbara Leigh en Judith Goudberg.

Koopwoning

Ik ben al enige tijd op zoek naar een koopwoning. Het liefst een opknappertje, zodat ik mijn handen vuil kan maken en kan genieten van de resultaten van mijn eigen werk. Inmiddels heb ik reeds een aantal woningen bezocht die ik in mijn fantasie helemaal 'gepimpt' heb naar mijn smaak. Tot het daadwerkelijk kopen van een opknappertje is het nog niet gekomen. Daarentegen heeft de wetgeving en rechtspraak over de conformiteit bij koop voor mij nieuw leven gekregen.

Tekst: **Joyceline E. Lovert**

In mijn zoektocht naar de juiste investering, is het me opgevallen dat vele verkopende partijen en makelaars het niet zo nauw nemen met de mededelingsplicht. Ook een leugen hier en daar wordt niet geschuwd. Dit inspireerde mij tot het schrijven van dit artikel, waarin ik de (non)conformiteit bij koop bespreek.

Uit de wet volgt dat de gekochte zaak aan de overeenkomst moet beantwoorden. Dit noemt men conformiteit. De wet vervolgt dat de koper mag verwachten dat de zaak die eigenschappen bezit die voor een normaal gebruik daarvan nodig zijn en waarvan hij de aanwezigheid niet behoefde te betwijfelen. Indien deze eigenschappen ontbreken, dan heeft de verkoper een niet conforme zaak afgeleverd en is hij gehouden om de gebreken te herstellen en de door de koper geleden schade te vergoeden.

Uit de rechtspraak kan worden afgeleid dat niet ieder gebrek aan de woning nonconformiteit oplevert in de zin van de wet. Van non-conformiteit is sprake indien de woning niet de eigenschappen bezit die voor 'een normaal gebruik' daarvan nodig zijn. Zichtbare gebreken aan de woning, kunnen niet leiden tot non-conformiteit. Je weet immers wat je koopt. Onzichtbare gebreken daarentegen kunnen het woongenot na de aankoop ernstig verstoren. De wet bepaalt dan ook dat sprake is van nonconformiteit, indien de woning (onzichtbare) gebreken vertoont die het normale gebruik van de woning verhinderen. Ten aanzien van deze onzichtbare gebreken bestaat derhalve de hoofdregel dat de verkoper deze aan de koper moet mededelen, voor zover hij deze kent. Denk bijvoorbeeld aan gebreken in de fundering en dakconstructie van een woning.

Op de koper rust een onderzoeksplicht. Deze onderzoeksplicht gaat echter niet zover, dat op de verkoper geen mededelingsplicht rust ten aanzien van de onzichtbare gebreken. Ook een makelaar die de verkoper assisteert bij de verkoop van zijn woning, moet hierop bedacht zijn en mag de hem bekende onzichtbare gebreken niet geheim houden. Doet hij dit wel, dan kan hij hierop worden aangesproken en medeaansprakelijk worden gesteld voor de door de koper geleden schade. Denk bijvoorbeeld aan de makelaar die beweert dat sprake is van een natuurlijke waterloop, terwijl hij weet dat de woning telkens volkomen blank staat na een regenbui.

Uit de rechtspraak volgt ook dat het recht op conformiteit zich niet alleen beperkt tot materiële aspecten. Zo is in eerdere gevallen nonconformiteit aanwezig geacht toen een koper zich na de koop van de woning geconfronteerd zag met zodanig structurele en objectief ernstige burenoverlast, dat van enig woongenot geen sprake kon zijn. Ook zijn er gevallen waarin de verkoper aansprakelijk werd geacht voor de gevolgen van onzichtbare gebreken, die hij zelf niet kende.

De situaties waarin van nonconformiteit sprake is, verschillen naar gelang de omstandigheden van het geval. Hoofdregel is dat van nonconformiteit sprake is, indien de woning ten tijde van de koop zodanig ernstige onzichtbare gebreken vertoont dat van normaal gebruik geen sprake kan zijn. Belangrijk is voorts dat een koper in een dergelijk geval tijdig aan de bel trekt en redelijke handelingen verricht ter beperking van de schade. Het advies dat ik u kan geven is om bij de aankoop van een woning altijd goed onderzoek te verrichten naar mogelijke gebreken. Mocht u zich desondanks na de aankoop geconfronteerd zien met gebreken die het normale gebruik van de woning in de weg staan, dan adviseer ik u om zo spoedig mogelijk juridisch advies in te winnen ter beperking van uw schade en ter voorkoming van langdurige en kostbare rechtsgeschillen hieromtrent.

Mr Joyceline E. Lovert is advocate bij SMS Attorneys at Law, gespecialiseerd in goederen- & zakenrecht en verbintenissenrecht.

Over organiseren, ondernemen, managen en leidinggeven

Full circle (5)

Full Circle is de titel van een nieuw boek over modern en effectief management voor nu en de toekomst dat in 2016 in de Nederlandse en Engelse taal verschijnt en de lezers van Ñapa, de wekelijkse bijlage van de Amigoe, hebben de primeur van de versie zoals die naar de uitgever gaat voor de laatste aanpassingen in stijl en taalgebruik.

Tekst: **Jan de Ruijter**

Karakter, hoe komt het dat we zijn wie we zijn? Ons karakter komt tot uiting in ons gedrag, karakter 'radiates' zoals Amerikanen het zo treffend zeggen, ook al zijn velen zich daar niet van bewust. Oprechtheid, hartelijkheid maar ook valsheid en oneerlijkheid zijn zichtbaar, voelbaar.

Ben je altijd eerlijk of ben je een cheater, doe je goed of doe je altijd kwaad, ben je leergierig of ben je apathisch, ben je intelligent of dom, heb je aanleg om een manager te worden of juist helemaal niet. Hoe wordt een mens gevormd? Meestal beperkt de literatuur zich tot genen, opvoeding en jeugdervaringen maar dat is niet volledig. Hier volgt de volledige lijst:
DNA en genen: genen worden geërfd van grootouders en ouders. DNA bevat de code waarin alle erfelijke eigenschappen zijn vastgelegd. Ze hebben ondermeer invloed op onze hersencellen en ze hebben invloed op wie we zijn en worden.
Jeugd, scholing en opleiding: de opvoeding die iemand krijgt van zijn ouders heeft grote invloed op wie we zijn en worden en op ons karakter en gedrag.
Onmiddellijke omgeving: iemands jeugdervaringen in de directe omgeving en op school hebben grote invloed op iemands vorming, karakter en gedrag.
Sterrenbeeld: het kan door sommigen ontkend worden maar het is opvallend hoe mensen van hetzelfde sterrenbeeld opmerkelijk veel gemeenschappelijke karaktertrekken hebben. Je komt er niet omheen, het heeft invloed op je karakter en gedrag. Persoonlijk heb ik veel meegemaakt hoe moeilijk het is voor bijvoorbeeld Libra's om beslissingen te nemen zowel voor mannen als vrouwen!

Zintuigen: de invloed van horen, zien, voelen, ruiken, proeven. Wat je waarneemt is al op vroege leeftijd aangenaam of juist niet en de ongeboren baby wordt al beïnvloed door deze waarnemingen.
Goede gaven van de natuur: kleine kinderen weten al of ze aanleg hebben voor tennissen of niet. Toptennissers waren al bezeten van het spelletje toen ze vier of vijf jaar waren. Ook bij voetballers is dat zo. Klassieke musici hetzelfde. Het is natuurlijke aanleg, je hebt het of niet.
Iemands eigen beslissingen: veelal wordt dit vergeten, maar uiteindelijk wordt iemands karakter en gedrag bepaald door iemands eigen beslissingen. Erfelijkheid, de natuur, zintuigen en opvoeding kunnen allemaal gecorrigeerd worden door iemands eigen beslissingen. Er zijn boeken volgeschreven over de vraag of erfelijkheid allesbepalend is en of mensen daadwerkelijk 'gewired' zijn door erfelijkheid en natuur, doch de overheersende opvatting is dat mensen uiteindelijk zelf bepalen wie en wat ze zijn of worden. Iedereen heeft het vermogen om beslissingen te nemen en de eigen beslissingen zijn de voornaamste bepaler van wie we zijn en worden.

Gedrag

Ons gedrag vloeit voort uit de volgende factoren:
Ons karakter. Karakter wordt bepaald door de combinatie van principes en waarden die we aanvaard hebben en die we hanteren als een resultaat van al het hierboven genoemde. Ons karakter bepaalt in hoge mate ons gedrag, maar niet exclusief!
Onze persoonlijke mening, opvattingen, zienswijze bepalen mede ons gedrag. We gedragen ons volgens onze opvattingen over iets.
Onze behoeften en wensen: allereerst staan de behoeften van mensen in zijn algemeenheid heel goed beschreven in de zogenoemde behoeftepiramide van Maslow. Deze zijn achtereenvolgens de biologische of fysieke behoefte aan voeding; de behoefte aan bestaanszekerheid en veiligheid, dus werk, huis, inkomen, gezondheid; de sociale behoefte aan vriendschap en geaccepteerd worden; behoefte aan erkenning en waardering; de behoefte aan zelfvoltooiing, maximale persoonlijke ontplooiing en uiteindelijk de wens voor whole-life succes op de gebieden van gezin, gezondheid, opleiding, financiën, werk, carrière, hobby's, geestelijk leven en het milieu.
Ons gedrag is dus in hoge mate afhankelijk van onze behoeften en wensen, ze zijn vaak zelfs dominerend en we geven er vaak voorrang aan tegen beter weten in en tegen onze principes en waarden in!

Onze doelen en ambities, ook die domineren vaak en we doen dingen die eigenlijk tegen onze principes en waarden zijn. Ook doelen en ambities bepalen ons gedrag.
Kennis: goede bedrijven hebben goede managers die ernaar streven om het corporate IQ te verhogen door middel van educatie en ontwikkeling van de medewerkers omdat mensen met meer kennis betere mensen en medewerkers zijn. Studies en kennis hebben dus een directe invloed op ons gedrag.
Bedrijfscultuur: mensen reageren op hun omgeving, een goede positieve bedrijfscultuur kan gemakkelijk en vaak weerspiegeld worden in gedrag.
Eigen beslissingen: ook hier weer zien we dat iemands gedrag het meeste afhangt van de beslissingen die iemand neemt. Al ons gedrag is het resultaat van de honderden beslissingen die we elke dag weer nemen.

Prestaties medewerkers

Er zijn acht variabelen in de prestaties van medewerkers. In het verleden werden drie factoren erkend namelijk die van de K voor Knowledge, de S voor Skills en de D voor Desire oftewel inzet, wil.
Door het onderzoek van Thomas Gilbert in 1996 is die zienswijze uitgebreid met de T van Talent, de R van Resources (materiaal, equipment), de D van Data (informatie), de I van Incentives en de A van Accountability.

Als medewerkers niet goed presteren moet een evaluatie vaststellen of dat ligt aan gebrek aan kennis, gebrek aan vaardigheid, gebrek aan inzet en wil, gebrek aan talent, heeft iemand de benodigde materialen en informatie, wordt hij voor goede prestaties ook beloond en wordt hij voor zijn prestaties wel verantwoordelijk gehouden? Al deze factoren spelen een rol bij de prestaties van medewerkers en een evaluatie moet de voorkeur hebben boven onmiddellijk ontslag zoals dat in de oude dagen nog werd gedaan. Iemand presteert niet, eruit was de oplossing!

(Wordt vervolgd)

Mens & Werk

Coach jezelf!

Werk kan uitdagend zijn en voldoening geven, maar werk, collega's, managers, werkdruk of werksfeer kunnen het uiterste van je vragen en dan ontstaat er een lek in de energie. En ook zaken op persoonlijk vlak kunnen slopend zijn. Dat merk je pas als de energie aan het eind van de dag op een dieptepunt is en dat je doodmoe thuiskomt en alleen nog maar op de bank wil liggen.

Tekst: **Judice Ledeboer**

Behalve het gevoel van moeheid wordt ook de tolerantiegrens lager en lopen spanningen sneller op met alle gevolgen van dien. Maar waar begin je als je dit merkt? Of laat je het zoals het is.

Iedere dag uitgeput thuiskomen en in het weekend proberen om uit te rusten om dan weer op maandag naar je werk te gaan. Misschien heb je er al over nagedacht en met anderen over gepraat. Je hebt zelfs allerlei tips gekregen, maar je kan jezelf er niet toe zetten om het anders te doen. Er moet tenslotte geld verdiend worden en daar heb je al je tijd en energie voor nodig.
Het kan echter ook voorkomen dat je je wel lekker voelt. Je hebt het naar je zin op je werk, het gaat goed in je privéleven, je hebt een leuk sociaal leven, maar toch knaagt er iets. Je wilt iets veranderen. Een andere baan? Een ander huis? Een andere sport? Alles is mogelijk, maar je zult er iets voor moeten doen. Jezelf coachen is dan een mogelijkheid. Dat gaat niet vanzelf, maar niets doen is geen optie. Die knagende gevoelens kan je uitstellen en negeren, maar uiteindelijk komen ze weer boven en dan moet je misschien beslissingen nemen waar je niet veel tijd voor hebt en heb je er spijt van dat je bepaalde zaken niet eerder hebt aangepakt.
Dat zelfcoachen is eigenlijk jezelf leiden naar een verandering. Veranderen is echter niet iets dat bij iedereen op dezelfde manier gaat. Ieder mens is anders en ook een verandering gaat bij iedereen anders. Het kan snel gaan, maar het kan ook tijd nodig hebben. Je zult moeten oefenen. Gewoontes en terugkerende patronen veranderen alleen als je jezelf oefent in het anders denken en doen. Lastig is dat we allemaal onze eigen valkuilen hebben en die remmen. Maar als je je valkuil herkent kan je ermee aan de slag gaan.
Ons denken is gevormd door onze opvoeding en ervaringen. Ieder mens reageert daardoor anders op dezelfde situaties die zich voordoen. Twee werknemers met dezelfde functie hebben beiden een totaal andere relatie met de manager. De een kan heel goed met de manager omgaan, de ander totaal niet. Die verschillen hebben te maken met gedachten en overtuigingen. Hoe kijk je naar jezelf? Hoe kijk je naar de wereld om je heen? Wat zijn jouw waarden en normen? Die kunnen totaal anders zijn dan de manager en dan ontstaat er een andere relatie met de manager dan die jouw collega heeft met die manager.
Vaak zijn mensen zich niet bewust van de overtuigingen die ze hebben en het effect van die overtuigingen op hun voelen en reageren. Als je dus weet hoe jouw eigen gedachten jouw doen en laten beïnvloeden krijg je controle over je eigen gevoel en de reacties die je krijgt en laat zien in situaties.
Een verandering doorzetten werkt alleen als het helemaal vanuit jezelf gaat. Iedereen weet hoe vervelend het is als anderen zeggen hoe je iets moet doen of dat iets anders beter is voor je. We willen het zelf bedenken, voelen en ervaren. Je kan honderd keer tegen een kind zeggen dat vuur warm is, maar het kind weet dat pas als hij zich een keer gebrand heeft. De ervaring heeft dit geleerd. Zo gaat dat ook met het anders leren denken. Eerst bewust kijken naar de eigen gedachten, dan in de praktijk gaan oefenen met dat wat je wilt veranderen en dan vormt zich iets nieuws, een nieuw denkpatroon en een nieuwe gewoonte. En het kan voorkomen dat je je behoorlijk 'brandt'.
Er zijn allerlei boeken geschreven over veranderingsprocessen en iedereen zal er zijn eigen voordeel uit kunnen halen. Een vast omlijnde manier om jezelf te veranderen of je eigen denken te veranderen is er niet. Dat heeft ook weer alles met de persoon zelf te maken. Bij de een gaat het snel en de ander heeft meer tijd nodig om zich veilig te voelen met het andere denken. De kracht van het eigen denken staat echter altijd centraal.
Het vraagt lef om anders te gaan denken over het leven, over de samenleving, over anderen en over jezelf. Het kan voorkomen dat er conflicten ontstaan omdat mensen uit je omgeving ineens ervaren dat je dingen anders doet en dat zijn ze niet van je gewend. Ze raken ervan in de war. 'Dat deed je vroeger anders', wordt er dan gezegd. Ja, dat klopt. Je wilt het ook anders doen, want je voelde je niet prettig meer met de overtuigingen die je vanuit huis of omgeving hebt meegekregen.
Jezelf coachen is niet altijd een kwestie van discipline. Het gaat eigenlijk om de tijd en aandacht die je aan jezelf gaat geven. De wil speelt wel een rol. Hoe graag wil je dat er iets in je leven verandert? En ben je in staat om jezelf kritische vragen te stellen en om jezelf een eerlijk antwoord te geven op de vragen die je jezelf stelt? Ben je gelukkig? En wat is geluk? Veel geld, een goede gezondheid of de regie hebben over je eigen leven? Veel mensen nemen echter niet voldoende tijd voor zichzelf om stil te staan bij hun leven. De dagen vliegen voorbij en dan ineens ben je tien jaar ouder. Heb je dan het leven geleid dat je wilde hebben? Of zit je nog steeds in dezelfde functie omdat je het lef niet had om meer voor jezelf op te komen? De angst om te veranderen is vaak het grootste struikelblok, want wat gaat er gebeuren als je een keer 'nee' zegt in plaats van altijd 'ja', terwijl je dat niet wilt. En wat is het antwoord op de vraag als je jezelf afvraagt 'waarom overkomt dit mij nu weer?' De vraag is simpel te beantwoorden. Natuurlijk overkomt het jou, want het is tijd om je denken te veranderen. Is dat gemakkelijk? Nee. Kan iedereen het? Ja, maar je moet wel durven. Loesje zei het al: 'Leven is het meervoud van lef'.

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL:
1 wondvocht, **3** rechtbank, **8** einder, **10** klem, **11** Engelse adellijke titel, **12** smaldeel, **15** sterrenbeeld, **18** soort benzine, **21** veeboerderij, **23** pocher, **24** sieraad, **25** muziekstuk, **26** boze geest, **29** vergetelheid (Gr.myth.), **32** godin van de Syriërs, **36** eerste hulp bij ongelukken, **37** plaats in Frankrijk, **38** oorkonde, **39** zeer hoog tempo, **40** alcoholische drank.

VERTICAAL:
1 soort lama, **2** kunstleer, **3** niet een, **4** boom, **5** edelgrootachtbaar, **6** vlasafval, **7** deel van een insectenpoot, **8** slag, **9** wand, **13** gezelschapsspel, **14** apparaat dat elektronische signalen omzet, **16** interest, **17** wilde marjolein, **19** kleintje, **20** echter, **21** soort hert, **22** op welke wijze, **26** bezinksel, **27** fijngemalen graan, **28** dichtbij, **29** kinderspeelgoed, **30** deel van de mond, **31** deelbaar door twee, **33** muzieknoot, **34** gegroet, **35** kraan.

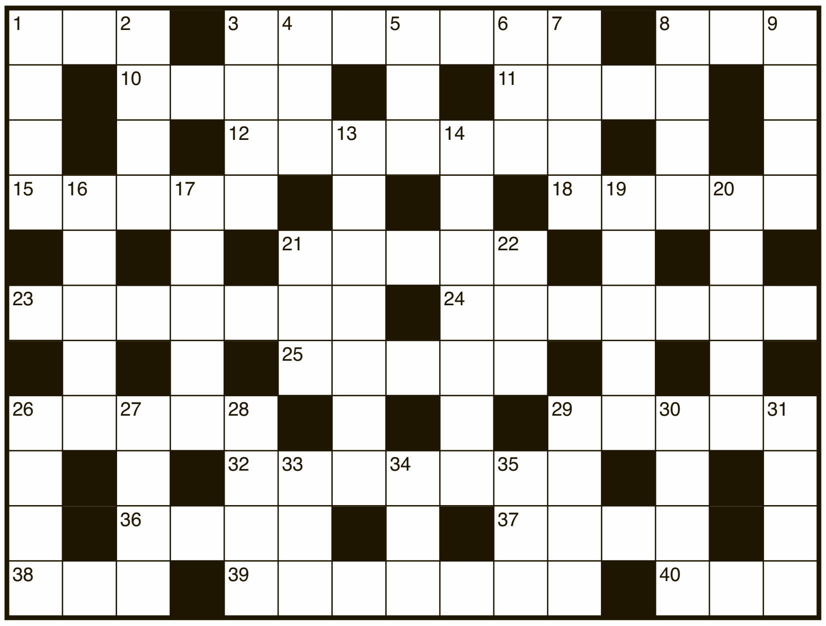

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

S. Geerman
Siribana 43
Aruba

D. de Reus
Girouette 105
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2 tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

	5		9			3		
		6	1					2
9				8				6
6	9			7	1	5		3
	4				8		2	
2		3	4					
					3		9	
	3	5	7			8		
	8			4	6			1

HEAVY

					5			
3			8			5		
	1			3				6
9		8	1			4		
				4				9
				2	6			
				9				2
8		7			3	6		

ZWEEDSE PUZZEL

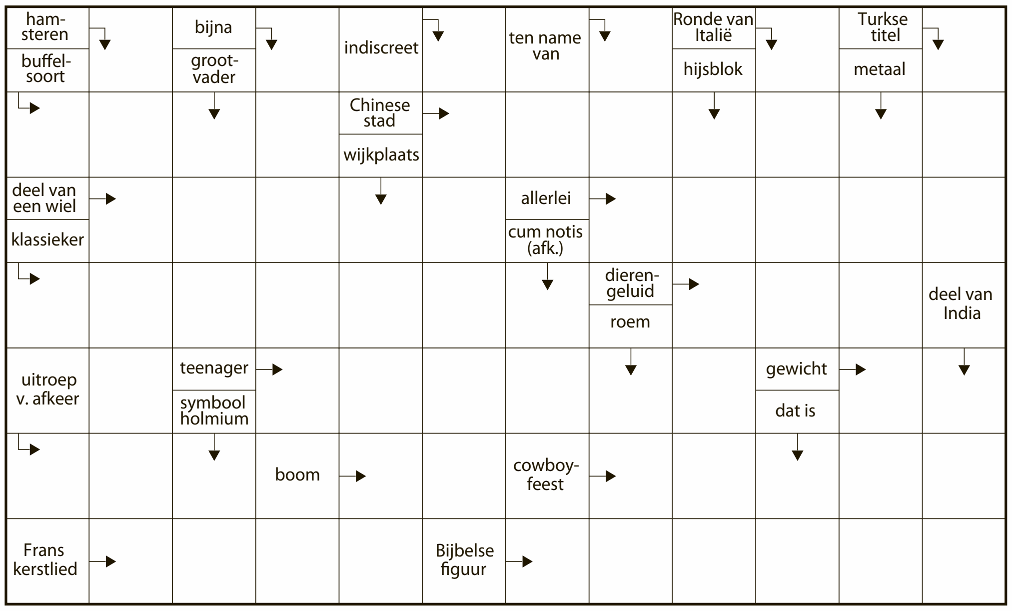

CRYPTOGRAM

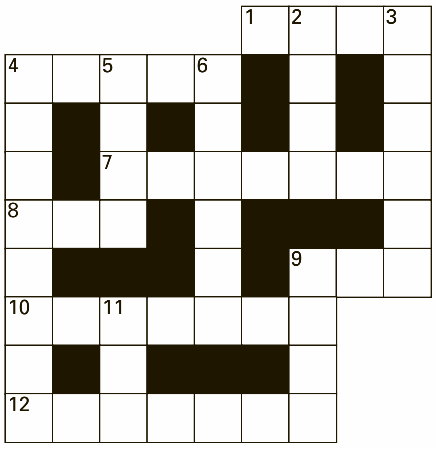

HORIZONTAAL:
1. Belachelijke verlichting (4); **4.** Onbekende op de begraafplaats (5); **7.** Dieren zijn als de dood voor deze helling (7); **8.** Een voertuig van een zot (3); **9.** Staanplaats van de beste roergangers (3); **10.** Uitgeslagen gerecht (7); **12.** Een draak van een plaats (7).

VERTICAAL:
2. In het bezit van een ongeluksvogel (4); **3.** Een prikkelend gevoel geeft kleur aan de maat (6); **4.** Die rekenopgave moet gemaakt worden (8); **5.** Geeft de reden aan waarom het niet hier is (4); **6.** Uitstel veroorzaakt weer berouw (6); **9.** De verwachting is dat het terugkomt (4); **11.** Brandend voorzetsel (3).

WOORDZOEKER

O	L	I	E	K	A	C	H	E	L	P	E	R
N	N	A	N	D	O	E	E	O	T	I	G	G
M	H	K	U	Z	L	L	B	M	F	I	N	F
E	G	S	E	E	I	N	F	F	B	I	U	L
N	T	E	B	I	E	T	O	F	K	A	O	A
S	S	O	J	L	T	K	T	E	L	A	L	C
E	E	K	L	U	I	S	T	E	R	E	N	O
L	I	U	I	K	I	S	I	S	N	P	S	N
IJ	R	I	O	B	T	C	E	T	O	D	E	V
K	T	T	G	N	I	N	H	T	A	L	E	E
E	N	R	O	R	A	N	G	O	E	T	A	N
C	I	O	A	A	E	R	D	O	P	S	S	T
L	I	E	L	P	E	C	D	I	P	I	S	I
I	M	P	IJ	B	R	E	D	A	N	A	N	E
P	R	E	S	T	B	E	D	R	A	G	N	S
S	D	N	A	A	M	E	T	N	E	L	T	K

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

ARSENAAL
ASPIC
BEDOELEN
BERGTOP
CEMBALO
CHOPIN
CONVENTIE
ECLIPS
FLACON
GEJUICH
HELEBOEL
HELPER
IGREC
INTRIEST
INZITTENDE
KLUISTEREN
KOFFIE
KOLFFLES
KRULLENBOL
LENTEMAAND
LOUNGE
NAAST
NADERBIJ
NANDOE
OLIEKACHEL
ONMENSELIJK
ONTSTEKING
OPANK
ORANGOETAN
PARTIJ
RESTBEDRAG
SKIBINDING
SPADE
STATISTIEK
UITROEPEN

© Puzzelland/141025

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

4	8	5	6	3	2	7	1	9
3	1	6	4	9	7	5	2	8
2	9	7	1	8	5	4	6	3
1	3	8	2	5	9	6	4	7
9	7	4	8	6	1	3	5	2
6	5	2	7	4	3	9	8	1
5	2	1	9	7	6	8	3	4
7	4	3	5	2	8	1	9	6
8	6	9	3	1	4	2	7	5

Heavy

2	5	7	9	8	6	1	3	4
9	1	6	3	2	4	5	8	7
4	3	8	5	7	1	6	2	9
1	9	2	4	5	7	3	6	8
8	4	5	6	3	2	7	9	1
6	7	3	1	9	8	2	4	5
7	8	1	2	6	9	4	5	3
3	6	4	8	1	5	9	7	2
5	2	9	7	4	3	8	1	6

Cryptogram:
Horizontaal: 1. Wals; 4. poeha; 7. evenmin; 8. sar; 9. air; 10. erepalm; 12. treffen. Verticaal: 2. Adem; 3. seiner; 4. paasbest; 5. ever; 6. agenda; 9. amen; 11. ere.
Woordzoeker:
SMETTELOOS

Zweedse puzzel

	R		D		V		T		H		T
T	O	U	W		I	S	O	B	A	A	R
	T	R	A	N	S		P	O	L	K	A
R	O	E	R	E	N	D		N	T	O	
	N		S	P	E	L	E	N		L	A
D	D	T		P	T		O	E	V	E	R
	E	T	R	E		E	S	T	R	I	K

Prijspuzzel

S	A	L	E	P		G		E		I	A	S	O	N
A			T	E	G	E	N	S	T	E	M			A
M		O	O	R		Z	E	S		R	O	S		F
B	O	N	N		B	E	K	A	F		K	U	I	T
A		E		J	E	T		Y	E	S		P		A
	B	R	E	U	K				N	IJ	V	E	R	
A		E		F	E	Z		M	O	S		R		N
D	E	U	N		R	E	A	A	L		A	B	R	I
R		S	A	E		L	A	R		A	S	E		E
E			G	R	A	F	T	O	M	B	E			T
S	L	A	A	F		S		T		C	R	O	S	S

Beroep onder de loep.

'Van tv-producer tot kok'

In deze 'Beroep onder de loep' heeft de hoofdpersoon weer een complete switch gemaakt van studie-achtergrond naar het huidige werk. Van tv-producer tot kok, van glamour naar de pannen. Maar ook die pannen zijn glamour voor Suzanne Jansen en ze vertelt graag over hoe het allemaal tot stand kwam.

Tekst en foto: **Marja Berk**

Wat houdt je werk in?

"Ik kook", zegt ze en grinnikt. "Maar natuurlijk houdt het werk nog meer in. Een menu samenstellen bijvoorbeeld, zorgen dat de inkoop wordt gedaan en dat de keuken draait. Dat menu bepaal ik samen met mijn collega-kok en de eigenaar natuurlijk." Waar doe je dat? "Bij Boca 19 en dat bevalt me uitermate goed." Het is niet alleen de keuken waar Jansen zich mee bemoeit. Af en toe hopt ze het restaurant in om hier en daar een praatje te maken. "Dat wordt wel op prijs gesteld. En het maakt mij blij als mensen tevreden naar huis gaan. Daar kook ik voor."

Hoe lang doe je dit werk al?

"Als kind vond ik koken al enig. Ik hielp dan ook waar ik maar kon. Koken, zelf recepten samenstellen, het zit wel een beetje in mijn bloed. Mijn passie, zeg maar." In Nederland had Suzanne Jansen al een cateringbedrijf en tevens een marktkraam waar zij het merk 'Met Liefde' verkocht. "Dat was een heel leuk concept. Het was een roze tas met een lekker recept erin, voornamelijk Aziatisch. In die tas zaten de benodigde ingrediënten, behalve het vlees of de vis natuurlijk." Het was een groot succes, maar ze stopte vanwege haar vertrek naar Curaçao. Ook werkte ze hier als kok bij Baoase.
Goed, van oorsprong dus tv-producer. "Ja, dat was ook geweldig. Ik heb vele tv-programma's, films en commercials gemaakt in dienstverband bij RTL. Maar na de geboorte van mijn zoon ben ik gestopt met dat werk en ben overgegaan op catering. Ook nog voor de televisie. Het grappige is dat het allemaal in elkaar overvloeide. Mijn eerste tv-programma als producer was dan ook een kookprogramma. Het heette 'Hap'." Dat kán geen toeval zijn.

Wat is het leukste aan je werk?

"Ik vind de afwisseling het leukst. En omdat ik hele leuke collega's heb ga ik met groot plezier naar mijn werk. Het werken op zich is relaxt, de sfeer is zeer ontspannen en we hebben veel lol met elkaar." Soms komen mensen aan de keuken om te bedanken voor het heerlijke eten. "Kijk", zegt Jansen, "daar doe je het voor!" Op dit moment wordt er aan een nieuwe menukaart gewerkt. "Ook heerlijk om te doen, hoor. Nieuwe en vooral lekkere dingen verzinnen."

Wat is het minst leuke aan je werk?

Hier moet even over worden nagedacht. "Ja, dat heb ik eigenlijk niet zo. Ieder ander zou het vervelend vinden om op zondag te moeten werken, maar ook dat bevalt me prima. Omdat iedereen op maandag vrij is, ontstaat er een soort saamhorigheidsgevoel. Iets van: Yes, morgen weekend! Dus zeker op die zondag is iedereen ontspannen en wordt er na werktijd nog weleens een borrel gedronken. Heel gezellig! Natuurlijk heb ik wel eens dingen echt niet leuk gevonden in het vak. Rare werktijden bijvoorbeeld. Een schema dat je dag volledig door midden brak. Maar dat heb ik nu niet meer."

Wat was je geweest als je dit werk niet had gedaan?

"Nou ja, het gaat toch tussen productiewerk en horeca. Op mijn 24e was ik al producer, had de Media Academie gedaan. En daarna werd het dus toch horeca. Ik had, denk ik, geen andere keuzes kunnen en willen maken. Oh ja, een korte periode had ik het plan dierenarts te worden. Maar een lange studie zag ik eigenlijk niet zitten. Natuurlijk, het horecavak is hard werken, in elke discipline. Maar als de sfeer goed is en dat ervaar ik momenteel, is het ook ontzettend leuk om te doen."
Echt geen andere keuze? Ze denkt even na. "Nee, echt niet!"